

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALIOS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Nuolatinių studijų
Specialiosios pedagogikos (specializacija *Specialiojo ugdymo koordinavimas*)
magistrantūros studijų programos II kurso studentė

Sandra Ivanauskaitė

**Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymas kūno kultūros
pamokose**

Magistro baigiamasis darbas

*Magistro darbo vadovė –
doc. dr. Irena Kaffemanienė*

2012

Magistro darbo santrauka

Darbe analizuojama elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymo ypatumai kūno kultūros pamokose. Interviu apklausos metu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių, ugdymo ypatumus kūno kultūros pamokose, bendrojo lavinimo mokykloje. Tyrime dalyvavo 12 mokinių turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų, besimokančių bendrojo lavinimo mokykloje ir 5 kūno kultūros mokytojai, ugdantys elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius.

Empirinėje dalyje nagrinėjami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymo problemos kūno kultūros pamokose, mokinių ugdymosi poreikių tenkinimas, mokinių požiūris į fizinį aktyvumą.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

Tyrimo metu nustatytos šios pagrindinės pedagogų patiriamos problemos, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokose: kelia pavojų sau ir aplinkiniams, netinkamas mokinio elgesys pamokų metu, mokinio dėmesio sunkumai.

Pedagogai užduotis skiria pagal bendrąją programą, neišskirdami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių iš visos klasės. Tačiau taikomos fizinio aktyvumo rūšys ir formos pagal bendrąją programą šiems mokiniams nevisada veiksmingos. Kūno kultūros mokytojai atsižvelgia į kiekvieno mokinio poreikius pritaikydami jiems fizinio aktyvumo rūšis/formas.

Elgesio ir emocijų sutrikimo turinčių mokinių požiūris į mokyklą yra teigiamas. Jie teigiamai vertina kūno kultūros dalyką, pagrįsdami, jog dažniausiai sportuoja mokykloje. Sportuodami jie jaučia žvalumą, energiją, gerą savijautą. Anot mokinių, kūno kultūros mokytojai padeda jiems atlikti užduotis pamokos metu. Šie mokiniai išskiria pagrindinius fizinio aktyvumo naudos kriterijus: sveikatos gerinimas, fizinių savybių ugdymas, fizinis parengtumas.

Esminiai žodžiai: fizinis aktyvumas, kūno kultūra, elgesio ir emocijų sutrikimą turintys mokiniai, ugdymas.

Turiny

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ YPATUMAI	8
1. 1. Elgesio ir emocijų sutrikimų samprata	8
1. 2. Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymo ypatumai	14
1. 3. Fizinio aktyvumo poveikis, ugdant mokinius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų	17
1. 3. 1. Sveikatinimo ir fizinio aktyvumo samprata	17
1. 3. 2. Kūno kultūros samprata, formos metodai	20
1. 3. 3. Fizinio aktyvumo poveikis, ugdant mokinius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų	23
2 skyrius. ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ FIZINIO AKTYVUMO UGDYMAS KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE	26
2. 1. Tyrimo metodika	26
2. 2. Tyrimo imtis.....	27
2. 3. Kūno kultūros mokytojų patirtis, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius	28
2. 4. Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių požiūris į fizinį aktyvumą.....	34
Išvados	42
Literatūra	44
Summary	49
Priedai	50

Ivadas

Mokslinis problemos aktualumas. Bendrojo lavinimo mokykla yra įsipareigojusi rengti visavertę asmenybę, ugdyti sveiką žmogų, pajėgų ateityje kūrybiškai dirbti (Adaškevičienė, 2008). Pastaraisiais metais bendrojo lavinimo mokyklas lankančių vaikų skaičius mažėja, tačiau daugėja mokinių, turinčių mokymosi, dėmesio koncentracijos, elgesio ir emocinių sutrikimų, hiperaktyvių vaikų, bendrai įvardijamų „sunkių“ ar „problemiško elgesio“ vaikų. Nemaža dalis tokių mokinių pasižymi padidėjusiu nerimastingumu, emociniu prislėgtumu (Ribakovienė, 2002).

Ugdant tokius vaikus bendrojo lavinimo mokykloje, būtina gerai suplanuoti darbą ir pririnkus imtis papildomų elgesio kontrolės būdų. Neatidūs, pernelyg aktyvūs, impulsyvūs vaikai gali turėti menką atsakomybę, pasitikėjimo savimi ir kitais jausmą. Šie vaikai pamokos metu gali triukšmauti, vaikščioti po klasę, atitrūkti nuo darbo ir panašiai. Ugdant neatidžius, perdėtai jautrius mokinius rekomenduojami įvairūs darbo bendroje klasėje modeliai. Ypatingas dėmesys skiriamas aplinkos pritaikymui (Dervinytė – Borgozoni, 2008).

Vaikams, turintiems elgesio ir emocinių problemų, būdingas nepasitikėjimas savimi, todėl jie greitai išsikeičia. Dažnai nesusimąstoma, kad vaikas, besielgiantis kitaip nei visi, turi rimtų problemų. Mokytojams sunku dirbti su visa klase ir skirti papildomą dėmesį „sunkiems“ vaikams. Tuomet nukenčia kiti mokiniai, nes mokytojas stengiasi, kad ir problemiško elgesio vaikai gautų visas žinias. Padėtį blogina tai, kad šie vaikai elgiasi nenusėjamai, todėl mokytojas nesijaučia pamokoje saugus, nes juk jis yra atsakingas už tai, kas vyksta klasėje pamokos metu. Kai kurie šių vaikų yra šiaip prastai išauklėti, kiti turi rimtesnių bėdų: hiperaktyvumo, dėmesio sutrikimo, agresyvumo. Psichologai ir pedagogai tokius vaikus laiko emocijų ir elgesio sutrikimų turinčiais vaikais (Galkienė, 2005).

Didžiausia mokinių bėda ta, kad jie praranda savikontrolę, nesugeba valdyti emocijų. Suaugusieji, susidūrę su neįprastu vaiko elgesiu, stengiasi suprasti, kodėl vaikas taip elgiasi ir ieško būdų jam padėti. Darbas su šiais vaikais iš mokytojo pareikalauja daugiau psichologinės įtampos, pastangų, kūrybiškumo, organizacinių sugebėjimų. Sunku mokytojams suvaldyti šiuos vaikus ir pertraukų metu, nes jie neprognozuojami. Kartais į mokyklą tokie vaikai ateina blogos nuotaikos, nenori dirbti. Mokytojai ne visuomet pajėgūs susitvarkyti su šiomis problemomis, tam reikalingos psichologinės žinios, patirtis. Mokymasis yra individualus procesas ir kiekvienas vaikas žinias įsisavina jam priimtinausiu būdu ir tempu. Mokytojo pareiga – sukurti tinkamą ugdymosi aplinką, naudoti efektyvius darbo metodus, padedančius mokiniui įgyti ir tobulinti gebėjimus, įsisavinti žinias (Galkienė, 2005).

Ugdymo filosofai, samprotaudami apie žmogui svarbius gebėjimus, iškelia fizinį aktyvumą kaip sąlygą asmens sveikatai (Kirk, 2002). Tyrimai atskleidžia ne tik judėjimo stokos įtaką vaikų fizinei, emocinei ir pažintinei veiklai, bet apskritai vaiko asmenybės plėtrai (Adaškevičienė, 2004). Šiuolaikinis gyvenimas pilnas psichoemocinės įtampos, o jaunimo protinė mokymosi apkrova, sunkumai, neretai sukelia stresus ir depresijas, kenkia sveikatai (Juškelienė, 2003). Todėl vis aktualesnės tampa kūno kultūros formos, kurios spartina organizmo fizinių ir funkcinių galių atstatymą, užtikrina optimalų protinį bei fizinį darbingumą. Malinauskas, Malinauskienė, (2007) pabrėžia, kad fizinė veikla sąlygoja sportuojančio jaunuolio psichikos sveikatą ir vidinę darną.

Mokslininkų (Grinienė, Bartašius, 2001) įrodyta, kad fiziniai pratimai ir grūdinimasis – tai svarbios įvairių sutrikimų gydymo bei profilaktikos priemonės. Jos stiprina mokinių sveikatą, apsaugines organizmo jėgas, padeda visai ar iš dalies atsikratyti pataloginių sutrikimų, treniruoja ir didina fizinį ir protinį darbingumą.

Fizinį aktyvumą, kaip vieną iš sveikos gyvensenos sąlygų, pripažįsta vis daugiau tarptautinių ir nacionalinių kūno kultūros ir sporto, sveikatos, švietimo, jaunimo organizacijų. Itin svarbi yra Pasaulinės sveikatos organizacijos (toliau – PSO) veikla, kai fiziniu aktyvumu, kaip integralia gyvenimo dalimi, bandoma nugalėti globalines neinfekcines ligas. PSO akcentuoja, jog sveika mityba ir fizinis aktyvumas turi tapti prioritetine kiekvienos valstybės politikos dalimi. ¹PSO duomenimis, žmogaus sveikatą 50 % lemia gyvenimo būdas, 20 % – genetika, paveldėjimas, 20 % – aplinka ir tik 10 % – medicina (Lietuvos gyventojų 2011–2012 metų fizinio aktyvumo skatinimo programa, 2011).

Ostasevičienės (2008) nuomone, fizinė veikla ir sportas labai svarbūs elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems vaikams. Užsiimant tokia veikla sudaroma galimybė ugdyti fizines bei emocines mokinių savybes. Auxter, Pyfer, Huetting (1997) teigimu: specialiai parengta fizinės veiklos programa suteikia galimybę skatinti atitinkamus elgesio modelius; nustatytos taisyklės leidžia agresyvumo protrūkius keisti socialiai priimtinais būdais; žaidimai ir kitos fizinės veiklos skatina socialinę vaikų sąveiką; užsiimant fizine veikla kyla teigiamų emocijų. Atskiriems vaikams pasireiškia panašūs elgesio, emocijų, dėmesio sutrikimų požymiai, kurie turėtų būti laiku identifikuojami ir numatomos priemonės jų prevencijai, bei sudaromos sąlygos sėkmingesniai šių vaikų ugdymuisi. Taigi fizinė veikla yra viena iš ugdymo proceso veiksmų, kuri turi įtaką šių mokinių ugdymui. Todėl ėmusiis fizinio ugdymo galima siekti asmenybės nuostatų, įpročių, elgesio pokyčių.

---

¹ Lietuvos gyventojų 2011–2012 metų fizinio aktyvumo skatinimo programa (2011). <http://www.kksd.lt/index.php?3830455798> (žiūrėta 2012-02-15).

Tiriamą problemą apibūdina klausimai: Ar kūno kultūros mokytojai atpažįsta elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius pamokoje? Koks požiūris į šiuos mokinius? Kokių problemų patiria mokytojai, ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimą turinčius mokinius? Ar taikomos fizinio aktyvumo rūšys/formos tinka šiems mokiniams? Ar taikomi metodai elgesio ir emocijų sutrikimą turintiems mokiniams tinka ir yra veiksmingi? Kaip elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai vertina kūno kultūros dalyką mokykloje bei koks jų požiūris į fizinį aktyvumą?

Tyrimo objektas – mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų, ugdymas kūno kultūros pamokose.

Tyrimo tikslas – atskleisti, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių, ugdymo ypatumus kūno kultūros pamokose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis mokslinės literatūros duomenimis, atskleisti elgesio ir emocijų sutrikimų, fizinio aktyvumo, sveikatinimo sampratas; išnagrinėti elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymo ypatumus, apžvelgti mokslinius tyrimus apie elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo poveikį/svarbą.
2. Atskleisti kūno kultūros mokytojų pedagoginę patirtį, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų: elgesio ir emocijų sutrikimų atpažinimą, pedagogų patiriamas problemas, sunkumus, ugdant šiuos mokinius kūno kultūros pamokose.
3. Atskleisti pedagogų taikomus ugdymo metodus, fizinio aktyvumo rūšis, formas, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokose; taikomų fizinio aktyvumo ugdymo formų, metodų tinkamumą ir veiksmingumą šiems mokiniams.
4. Ištirti elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių požiūrį į fizinį aktyvumą.

Tyrimo dalyviai. Tyrimui atlikti atrinktos dvi respondentų grupės: 1) apklausta 12 bendrojo lavinimo mokyklų 11 – 16 metų moksleivių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų; 2) 5 bendrojo lavinimo mokyklų kūno kultūros dalyko pedagogai. Tyrimas atliktas Šiaulių miesto bei Šiaulių miesto rajono bendrojo lavinimo mokyklose, 2012 kovo mėnesį.

Tyrimo metodai. Teorinė analizė, interviu metodas, turinio analizė.

Pagrindinės sąvokos

Fizinis aktyvumas – tai bet koks kūno judesys, kuris skatina medžiagų apykaitą ir fizinę žmogaus pastangas. Fizinis aktyvumas apima treniravimąsi, mankštiniimąsi, dalyvavimą sportinėse varžybose, namų ūkio ruošos darbus, aktyvų laisvalaikio leidimą (Oxford dictionary, 1997).

Sveikatinimas – sveikatos stiprinimas: ugdymo siekis – suteikti individui aukštesnę gyvenimo kokybę, iš esmės pagerinti sveikatą (Lietuvos gyventojų 2011–2012 metų fizinio aktyvumo skatinimo programa, 2011).

Elgesio ir emocijų sutrikimai – yra elgesio ir emocijų reakcijos, pasireiškiančios mokykloje, ryškiai besiskiriančios nuo įprastų amžiaus, kultūros, bei etninių normų, kurios daro neigiamą įtaką veiklai (Hallahan ir Kauffman, 2003).

Kūno kultūra – (angl. physical education) - svarbi asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis, glaudžiai susijusi su kitomis kultūros dalimis, ypač su sveikatos stipinimu ir sportu. Ji padeda siekti asmens fizinės, psichinės bei dvasinės darnos, kurti ir tobulinti įvairias vertybes - humanistines bei materialines. Mokyklose dėstomas dalykas – judesių ir veiksmų, lavinančių psichofizinę asmenybę, mokymas, įgūdžių skiepijimas. Jos paskirtis – stiprinti moksleivių sveikatą, ugdyti jų fizinės ypatybės, išmokyti pagrindinių judesių ir veiksmų, pripratinti mankštintis, atsižvelgiant į fizinę prigimtį bei laiso pasirinkimo teisę (Sporto terminų žodynas, 2002).

Ugdymas – tai intelektinių - emocinių ir dvasinių išgyvenimų bei įvykių kaitos, procesas, ilgalaikis asmenybės kūrimo ir savikūros vyksmas (Jovaiša, 2001).

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 11 lentelių. Prieduose pateikiama, interviu klausimai, apklausos protokolai, pedagoginės psichologinės tarnybos išvados apie mokinių sutrikimus.

1 skyrius. ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ YPATUMAI

1. 1. Elgesio ir emocijų sutrikimų samprata

Elgesio ir emocijų sutrikimai – tai heterogeniška grupė sutrikimų, pasireiškiančių elgesio ir emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų, bei išreikštu nedėmesingumu, impulsyvumu ir prasta elgesio reguliacija (Geležinienė, Vasiliauskienė, Vyšniauskienė, 2011).

Elgesio ir emocijų sutrikimai reiškiasi įvairiais lygiais: nežymus, kuris gali būti nesunkiai kontroliuojamas ir valdomas mokykloje, bendrojoje klasėje, taikant tam tikras ugdymo strategijas; vidutinis, kuris reikalauja papildomos specialistų (socialinio pedagogo, psichologo, gydytojų) intervencijos; labai žymus, kai mokinio problemos sprendžiamos atskirose specializuotose mokyklose, taikant specialias metodikas. Sudarant individualizuotą ugdymo programą mokiniams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimą, atsižvelgiama į tris aspektus: 1) interpersonaliniai įgūdžiai; 2) intrapersonalinis psichologinis reguliavimas; 3) akademiniai gebėjimai (Galkienė, 2005).

Elgesio ir emocijų sutrikimai, tiek mergaitėms, tiek berniukams išryškėja apie 7-12 metus vadinas, pradiniam mokykliniam amžiuje. Minėta autorė mano, kad tai sąlygota nervinės veiklos vystymosi dinamikos, nes šiame amžiuje įvyksta intelektualinio vystymosi kaita, susidaro sąlygos atsirasti abstrakčiam mąstymui, valingam veiklos reguliavimui (Zambacevičienė, 2002). Elgesio ir emocijų sutrikimai skirstomi įvairiai. Skiriami: Socialiniai emocijų ir elgesio sunkumai (neįprastos reakcijos į tam tikras aplinkybes: netinkami veiksmai, fobijos (baimės), uždarumas, išitraukimas į nukalstamą veiklą, depresija ir saviagresija). Aktyvumo ir dėmesio sunkumai (vaikai, kurių psichiatras jau pateikė išvadą apie raidos problemas, taip pat patiriantys dėmesio sukaupimo sunkumų, hiperaktyvūs, impulsyvūs vaikai (Geležinienė, Vasiliauskienė, Vyšniauskienė, 2011). Dembinsko (2003) teigimu, emocijos – tai paprasčiausi išgyvenimai, kuriuos sukelia fiziologinių poreikių patenkinimas arba nepatenkinimas. Emocijos yra pojūčių, kylančių iš organizmo vidaus arba aplinkos, išgyvenimas. Jovaišos (2007) teigimu, emocijos – konkrečios situacijos aktualus jausmas, stiprinantis ar silpninantis, organizuojantis ar dezorganizuojantis žmogaus veiklą ar elgesį. Ugdymas efektyvus, kai jį lydi teigiamos emocijos. Anot Myers (2000) emocijos – tai psichologinės reakcijos, kurios sudaro fiziologinio sužadavimo, išraiškos veiksnių ir sąmoningos patirties sąveiką. Įvairaus turinio poreikiai, bendravimas ar veikla, lemia emocines reakcijas, situacines emocines būsenas, afektus, jausmus.

Elgesys – žmogaus veiksmai, atspindintys jo santykius su aplinka. Skiriamas išorinis ir vidinis elgesys, vadinamas išgyvenimu (mąstymas, jausmai). Sąveikaudamas su socialine

aplinka, mokydamasis, auklėdamasis ugdytinis įgyja patirties, ją išgyvena, susidarydamas aplinkos reikalavimų vaizdą, kuris reguliuoja jo elgesį (Jovaiša, 2007).

Kaip teigia, Kaffemanas (1999) pastebimas labai glaudus ryšys tarp emocinių ir elgesio sutrikimų ir pedagoginių, emocinių ir socialinių (bendravimo) problemų: jei vaikas turi žymių emocinių ir elgesio sutrikimų (jautrumu, nervingumu, impulsyvumu), juos dažniausiai lydi ir mokymosi, bendravimo bei kt. problemos. Pasak Juodraičio (2003) pedagoginei asmenybės ugdymo arba jos vystymosi korekcinei veiklai aktualu ir psichologiniai – pedagoginiai pakitusio elgesio aspektai, todėl yra naudojami klasifikacine emocijų ir elgesio sutrikimų sistema. Mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo (2011) emocijų ir elgesio sutrikimai pasireiškia tokiais sutrikimais kaip aktyvumo ar/ir dėmesio sutrikimas; aktyvumo sutrikimas; dėmesio sutrikimas; aktyvumo ir dėmesio sutrikimas; bet to į atskirą grupę išskiriami elgesio sutrikimai: prieštaraujančio neklusnumo sutrikimas; elgesio sutrikimas (asocialus elgesys); emocijų sutrikimai: nerimo spektro sutrikimas; nuotaikos spektro sutrikimas.

Geležinienės (2005) teigimu pagrindinis dėmesys ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius, teikiamas netinkamo elgesio priežastims identifikuoti bei intervencijai, sprendžiant netoleruotino elgesio (provokuojančio elgesio, patyčių, smurto apraiškų bei mokyklos nelankymo) problemas ir jų pasekoje kylančias pasekmes.

Gage, Berliner (1994) pateikia elgsenos sutrikimų klasifikacinę sistemą, bene labiausiai adaptuotą pedagoginei praktikai, nes ši sistema susijusi su pedagogo ir mokinio elgesio ypatumais. Įvardijami būdingi elgsenos variantai, ilgai ir esmingai veikiantys mokymosi proceso sėmę. Tai: 1) nesugebėjimas išmokti, kai to negalima paaiškinti intelektualiais, sensoriniais ar sveikatos veiksniais; 2) nesugebėjimas užmegzti ir išlaikyti patenkinamų ryšių su bendraamžiais ir mokytojais; 3) netinkamas elgesys ar emocijos esant normalioms aplinkybėms; 4) bendras didėjantis nusiminimas ir prislėgta nuotaika; 5) polinkis į baimę arba fizinius simptomus, susijusius su asmeninėmis ar mokyklos problemomis.

Galkienė (2005) teigia, kad elgesio ir emocijų sutrikimų priežastimi gali būti ir pati mokykla. Šis sutrikimas neretai išryškėja kaip antrinis mokymosi negalių turintiems mokiniams. Jeigu mokymosi negalė nėra identifikuojama ir mokiniui nesuteikiama reikiama pagalba, keliama aukštesni reikalavimai, negu mokinyš gali įveikti, nuolat kartojasi prastas pasiekimų vertinimas, palydimas mokytojų pastabomis ir priekaištais, jaučiamas tėvų nusivylimas ir baimė, sukuriama nuolatinės emocinės įtampos situacija, kuri skatina gynybines deviantinio elgesio reakcijas. Kiti elgesio ir emocijų sutrikimai (tokie kaip melavimas, pamokų praleidinėjimas, vagiliavimas, konfliktų provokavimas, padeginėjimai, vandalizmas, svaigalų vartojimas ir kitas delinkventinio elgesio formos) dažniausiai siejami su gyvenimo realybe už mokyklos.

Ribakovienė (2005) mini tokius mokyklinio amžiaus vaikų emocinių sutrikimų simptomus: dažnai užplūstantys jausmai, kad esi nemylimas, nelaimingas, liūdnas, menkavertiškumo ir vienišumo jausmai, nerimas, mokyklos baimė. susijusi su nuogastavimais atsiskirti nuo namiškiu, su bendraamžių ar mokytojų įvertinimu. Kaip, teigia Nasvytienė, (2005), bijoma vėluoti, atsakinėti, tapti bendraklasiu pajuokos objektu, įvairiais būdais vengiama atsidurti tarp nepopuliariųjų. Baimės jausmą skatina tėvu konfliktai, skyrybų grėsmė. Platesnis pasaulio pažinimas atneša ir baimę susirgti sunkia liga. Emocinių sutrikimų turintys vaikai dėl nestabilaus ir sunkiai koncentruojamo dėmesio bei nuovargio nuolat patiria nesėkmes mokykloje. Taip pat pablogėja vaiko socialinė adaptacija.

Kiekvienas mokytojas galėtų pasakyti turįs klasėje mokinių, kurių elgesį sunku kontroliuoti. Neretai elgesio ir emocijų sutrikimai siejami su socialine vaiko situacija. Manoma, kad dažniau elgesio sutrikimų turi vaikai, augantys daugiavaikėse šeimose, auklėjami menkai išsilavinusių tėvų. Reikėtų pažymėti, kad elgesio ir emocijų sutrikimo priežastys neretai slypi šeimoje, tačiau jas lemia ne vien socialinė šeimos padėtis, bet ir vaikų auklėjimo stilius. Vaikai, stokojantys tėvų dėmesio, nerandantys artimo, šilto ryšio su tėvu ar motina, patiriantys smurtą šeimoje, kenčiantys dėl nuolat kintančių tėvų reikalavimų, piktnaudžiaujančių svaigalais tėvų vaikai praranda emocinę pusiausvyrą, išgyveną nuolatinę įtampą. Patiriant nuolatinę frustracijas, gali išsivystyti elgesio ir emocijų sutrikimai. Viena iš elgesio sutrikimų priežasčių gali būti tėvų skyrybos. Vaikai, išgyvenę šeimos griuvimo įtampą, iš jų kasdienybės pasitraukus vienam iš tėvų, bando atsakyti į gyvenimo iššūkius savais, neretai visuomenei nepriimtinais sprendimais: atsisakydami mokytis, lankyti mokyklą, pradeda vagiliauti, įsitraukti į gatvės gyvenimą (Galkienės, 2005).

Radzevičienės (2003) teigimu, įvairiais amžiaus tarpsniais išryškėja sutrikimai, kurie gali būti apibrėžti kaip neuroziniai elgsenos bruožai. Tai nėra būklė, dėl kurios kreipiamasi į medikus, tačiau tėvams, aplinkiniams reikalinga didelė kantrybė, sumanumas, geranoriškumas auginant šiuos vaikus.

Sutrikusiai elgsenai priskiriama vaikų negatyvumas, užsispyrimas, atsisakymas ir kt. Laiku nekoreguojant neadekvataus elgesio, gali formuotis psichogeninės kilmės patologinė asmenybės struktūra. Neurotiški vaikai sunkiai pritampa prie kolektyvo, nemoka bendrauti su bendraamžiais, suaugusiais. Dėl neadekvačių emocinių reakcijų jiems būdingas greitesnis ir didesnis nuovargis, ilgiau nepagerėja jų darbingumas. Ankstyvajame ir ikimokykliniame amžiuje šie vaikai būna neramūs, baikštūs, jų miegas nepilnavertis, gali atsirasti mitybos sutrikimų. Elgesio ir emocijų sutrikimą turintys vaikai ypač jautriai reaguoja į konfliktines socialines aplinkos situacijas, neharmoningus santykius su motina, kitais šeimos nariais. Pradėję lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas ar pradines klases, šių elgesio sutrikimų turintys vaikai patiria dar

ryškesnių miego, apetito sutrikimų, padidėja jų dirglumas, išryškėja nuovargio požymių (Radzevičienė, 2003).

Sutrikimas, pasireiškiantis elgesio ar emocijų reakcijomis mokykloje, labai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros bei etinių normų ir neigiamai veikiančiomis ugdymo veiklą. Ugdymo veiklai priskiriami akademiniai, socialiniai, profesiniai ir asmeniniai įgūdžiai. Šios srities vaiko sunkumai daugelio specialistų yra skirstoma į dvi plačias grupes: emocijų ir elgesio problemos. Pirmosios, emocijų arba „internaliosios“, problemos – tai psichologinės problemos, nukreiptos į vidų, pasireiškiančios labiau per vidinius išgyvenimus, o jų simptomai yra susiję per daug kontroliuojamu elgesiu. Internaliųjų problemų grupė apima nerimastingumą, depresiškumą, uždarumą, nusišalinimą. Antroji grupė – eksternaliosios problemos – tai problemos, nukreiptos labiau į išorę, pasireiškiančios per išoriškai pastebimą neadaptyvų elgesį, susijusios su nepakankama kontrole. Šiai grupei priskiriamas agresyvus ir delinkventinis elgesys. Emocijų ir elgesio sutrikimui būdingos šios ypatybės: nėra tik laikina reakcija į stresą keliančius įvykius; pasireiškia nuolat; nepasiduoda tiesioginei bendrojo ugdymo intervencijai arba jos nepakanka (Ostasevičienė, 2003).

Vaikai, kurių sutrikusios emocijos ir elgesys, turi skirtumų ir panašumų. Vieni iš jų yra ižūlūs, akiplėšiški, mėgsta būti dėmesio centre, kiti – užsidarę, vengia viešumos, iš pažiūros kuklūs ir drovūs, tretieji – nuolat paniurę, pikti, įsitępę ir t.t. Dauguma tokių vaikų problemų susiję su jų nederamu elgesiu ir visuomeninių taisyklių nesilaikymu (Paulauskas, 1998).

Hallahan, Kauffman (2003) teigia, kad emocijų ir elgesio sutrikimų turintys moksleiviai turi mokymosi problemų, dažniau priversti palikti mokyklą jos nebaigę ir pasiekia žemesnį išsilavinimo lygį, negu kiti moksleiviai; be to, jie dažniau ugdomi varžančioje aplinkoje. Daug šių moksleivių kilę iš neturtingų bei etninėms mažumoms priklausančių šeimų, susiduria su nepilnamečių teisėtvarkos sistema. Elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai labai dažnai patiria sunkumų bendraudami su bendraamžiais. Šie mokiniai neturi draugų, yra bendraamžių atstumtųjų grupėje. Tokią šių vaikų situaciją lemia socialinių įgūdžių stoka, nemokėjimas susidraugauti, palaikyti draugiškus santykius, išvengti konfliktinių situacijų. Daugelis šių vaikų tiesiog nežino, kaip reikia elgtis vienoje ar kitoje socialinėje situacijoje, nes nėra to išmokę natūraliu būdu savo šeimoje.

Dar viena šių vaikų problema – negebėjimas valdyti savo jausmų ir emocijų, prisitaikyti socialinėse situacijose arba jas kontroliuoti. Mokiniais, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų, būdingas neadekvatus savęs vertinimas. Kai kurie jų, dažniau turintys pakankamai aukštus intelektualinius gebėjimus, pasižymi nepagrįstai aukštu perspektyviniu savęs vertinimu – įsivaizduoja, kad ateityje, kai panorės, galės pasiekti norimų rezultatų. Tačiau dauguma šiai grupei priklausančių mokinių, o ypač mokiniai, turintys mokymosi sunkumų, pasižymi labai

blogu savęs vertinimu, kuri dažnai lydi išmoktas bejėgiškumas. Tokiems mokiniams būdingas nepasitikėjimas savimi. Šių mokinių psichologinėje charakteristikoje neretai fiksuojamas padidėjęs nerimastingumo lygis arba depresija. Jie linkę demonstruoti susijaudinimą ir nepasitikėjimą savimi, kai jiems skiriamos užduotys arba tam tikri vaidmenys bendruomenėje. Juos lydi nuolatinis liūdesys, bloga nuotaika, abejingumas viskam, kas vyksta jų aplinkoje (Galkienė, 2005).

Kay (2007) nuomone, elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių mokymosi sunkumai, per didelis hiperaktyvumas gali kilti dėl to, kad vaikas kilęs iš asocialios šeimos, vaikas buvo netinkamai prižiūrimas. Galima teigti, kad elgesio ir emocijų sutrikimą turintys mokiniai dažniausiai yra iš asocialių šeimų, etninės mažumoms priklausančių šeimų ir tokia aplinka jiems daro neigiamą įtaką.

Hallahan, Kauffman teigia, norint koreguoti emocinius ir elgesio sutrikimus, reikia nustatyti veiksnius, kurie prisideda prie netinkamo vaiko elgesio mokykloje ir kurie gali pakeisti tokį elgesį. Moksleivis skatinamas tinkamai elgtis, netinkamas elgesys slopinamas ir mokoma atitinkamo elgesio (Hallahan, Kauffman, 2003).

Juodraitis (2003) teigia, kad mokyklinio amžiaus vaikų ir paauglių elgesį galima keisti parodant ir skatinant alternatyvius socialiai priimtino elgesio būdus: skatinti juos verbalizuoti savo ir kitų asmenų išgyvenamus jausmus, mokyti konstruktyviai spręsti konfliktą, mokyti suprasti, pastebėti padarinius, kuriuos sukelia jų agresyvūs veiksmai. Jei vaikas (paauglys) elgiasi neagresyviai, ugdytojas turėtų tokį jo elgesį pastiprinti. Svarbu vengti viešo kritikavimo ar neigiamų asmenybės savybių akcentavimo, asocialaus paauglio išskyrimo, nes iš vaiko, turinčio tam tikrą „etiketę“, laukiama atitinkamo elgesio. Taip sudaromos sąlygos priverstiniam asmenybės susitapatinimui su asocialiais vaidmenimis, pasireiškia „išsipildančios pranašystės“ fenomenas. Klaidas reiktų nurodyti taktiškai, nesmerkiant ir nediskriminuojant tarp mokinio bendraamžių, taip pat pateikti tinkamą (prosocialų) identifikacijos objektą

Galkienės (2005) nuomone, sudarant ugdymo programas mokiniams, turintiems elgesio bei emocijų sutrikimą, atsižvelgiama į kiekvieno mokinio individualiuosius poreikius. Mokytojai ir specialistai kiekvienu konkrečiu atveju numato įgūdžių, kurių mokiniui trūksta, elgesio korekcijos bei žinių spragų įveikimo veiklą. Jei kelių mokinių poreikiai sutampa, tie patys tikslai gali būti formuluojami mokinių grupei. nepagrįstai aukštu perspektyviniu savęs vertinimu – įsivaizduoja, kad ateityje, kai panorės, galės pasiekti pageidaujamą rezultatą. Tačiau dauguma šiai grupei priklausančių mokinių, o ypač mokiniai, turintys mokymosi sunkumų, pasižymi labai blogu savęs vertinimu, kuri dažnai lydi išmoktas bejėgiškumas; 3) akademiniai gebėjimai – dažniausiai elgesio ir emocijų sutrikimus lydi ir mokymosi sunkumai: mokymosi negalės arba akademinis atsilikimas. To priežastis gali būti pažintinės veiklos sutrikimai arba akademinis

atsilikimas dėl mokymosi motyvacijos stokos, nesisteminio mokyklos lankymo, negebėjimo planuoti laiką ir organizuoti veiklą.

Vienas iš uždavinių planuojant interpersonalinį elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių vaikų ugdymą – numatyti, kaip formuoti mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimą, socialinius įgūdžius. Tose klasėse, kuriose mokosi šį sutrikimą turintys mokiniai, sukuriama ir kryptingai įgyvendinama elgesio taisyklės. Hallahan, Kauffman (2003) teigia, kad ugdymo programos, skirtos emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems moksleiviams, prastos kokybės, nors ir paremtos tam tikru koncepciniu modeliu. Dažniausiai rūpinamasi griežta moksleivių elgesio kontrole, o akademinis ir socialinis mokymosi aspektai patenka į antrą planą arba į juos nekreipiama dėmesio.

Anot, Galkienės (2005), ugdymo programos turi būti pritaikomos atsižvelgiant į mokinio sutrikimą ir bendravimo gebėjimus. Sudarant ugdymo programas, turi būti atsižvelgiama į konkrečius bendravimo gebėjimų trūkumus ir sudaromos programos jų lavinimui. Pvz., jei nustatoma, kad mokinys stokoja bendravimo įgūdžių, todėl kyla nuolatiniai konfliktai su klasės draugais, parengiama programa, kurioje numatomas kryptingas bendravimo įgūdžių ugdymas. Tokios programos tikslas – mokyti bendravimo strategijų, o klasės mokiniai įtraukiami į kryptingą tų įgūdžių lavinimą. Sudarant tokias programas, mokinys mokomas konkrečių elgesio modelių įvairiose situacijose: kaip paklausti, kaip pasiūlyti žaidimą arba kitą veiklą, kaip elgtis, kai nepatinka pasiūlymas, kaip elgtis iškilus nesutarimams ir pan. Interpersonalinių įgūdžių lavinimui labai tinka situaciniai žaidimai, per kuriuos nagrinėjami ir imituojami įvairūs bendravimo atvejai. Šioje programoje dalyvauja visi klasės mokiniai – ir turintys, ir neturintys elgesio sutrikimų.

Hallahan, Kauffman (2003) teigia, kad emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems jaunuoliams skirtos programos skiriasi tiek tikslais, tiek struktūra. Jie išskiria šiuos programų tipus: bendrosios klasės valstybinėje mokykloje; mokytojai konsultantai, dirbantys kartu bendrojo ugdymo mokytojais, atsakingais už individualų mokymą bei elgesio valdymą; šaltinių ir specializuotos klasės, kuriose moksleiviai gali būti ugdomi dalį dienos ar visą dieną; darbo ir studijų programos, kai profesinis rengimas ir darbo praktika derinama su akademinio mokymu; specialiosios privačios ar valstybinės mokyklos, siūlančios bendrojo ugdymo vidurinių mokyklų programų kitoje aplinkoje; alternatyvios mokyklos, taikančios labai individualizuotas programas, kuriančios netradicinę mokymo aplinką bei mokymo turinį. Specialiojo ugdymo programų, skirtų emocijų arba elgesio sutrikimų turintiems mokiniams, yra labai įvairių ir labai individualių, nes šie vaikai labai skiriasi intelektu, elgesio ypatybėmis, mokymosi pasiekimais.

Kaip teigia Galkienė (2005), impulsyviems, nervingiems, agresyviems arba labai užsisklendusiems vaikams svarbios savikontrolės pratybos. Vienas labai efektyvių būdų,

padedančių valdyti savo elgesį, - kalbėjimas su savimi. Mokiniai, kurie nemoka įveikti savo reakcijos, mokomi priimti sprendimą pasitarus su savimi. Pvz., kai draugas tave erzina, suskaičiuoji iki penkių, nuramini savo pyktį, paskui pasakai sau, kad tai, ką sako tavo draugas netiesa. Jis tikrai nustos kalbėti, jei jį ignoruosi. Priėmus tokį sprendimą, nueinama nuo draugo į šalį. Akademiniis mokymas, kaip ir interpersonalinių įgūdžių formavimas, reikalauja atsižvelgti į kiekvieno mokinio individualius poreikius. Kaip minėta, elgesio sutrikimai gali būti mokymosi negalių pasekmė. Tokiais atvejais akademinis mokinių programos sudaromos atsižvelgiant į mokymosi negalės pobūdį (Galkienė, 2005).

Anot Galkienės (2005) per interpersonalinių santykių reguliavimą ir pritaikytas akademinis programas gali būti reguliuojami ir intrapersonaliai įgūdžiai. Tačiau esant rimtesnių emocinių sutrikimų (padidėjęs nervingumas, depresija, ypač ryškus motorinis aktyvumas ir dėmesio koncentracijos sutrikimas), gali būti taikomas ir medikamentinis gydymas. Visais atvejais gero rezultato galima tikėtis tada, kai mokinių programos įgyvendinamos bendradarbiaujant mokytojams, įprastai besivystantiems ir sutrikimų turintiems mokiniams bei mokinių šeimoms. Jei mokiniams taikomas medikamentinis gydymas, mokytojai turi apie tai žinoti.

Ruškus, Melienė, Elijošienė (2006) (cit. Geležinienė, 2009) konstatuoja informacijos teikimo bei reprodukcijos metodų dominavimą mokykloje, bei mokytojų rėmimąsi tradicinėmis didaktinės veiklos formomis. Tyrėjai pažymi, kad mokytojai retais atvejais klasėje sukuria problemų, susijusių su mokinių patirtimi ar interesais, sprendimo situacijas, beveik neskiria dėmesio mokinių mokymosi strategijų tobulinimui, nes skatina aktyviai kontroliuoti savo mokymosi, pažinimo proceso pamokos metu.

1. 2. Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymo ypatumai

Elgesio ir emocijų sutrikimų turintys vaikai ugdomi pagal bendrąją ugdymo programą, tačiau mokytojos nesidžiaugia, klasėje jų turėdamos. Tokie vaikai gali privesti mus iki nepakeliamos ribos, pareikalauti visų mūsų jėgų, bet mus ir praturtina bei suteikia teigiamos patirties, kurios vargu ar įgytume dirbdami kitokį darbą. Vis daugiau vaikų laukia supratimo, pagalbos ir mes privalome patenkinti šį jų lūkestį (Utz, 2001).

Mokykloje dažniausi elgesio ir emocijų sutrikimai yra: 1) dėmesio koncentracijos trūkumai; 2) opozicinis neklusnumas ir elgesio bei tvarkos taisyklių laužymas; 3) agresyvumas; 4) vengimas lankyti mokyklą, pamokas, dirbti ir bendradarbiauti; 5) mokymosi motyvacijos stoka ir interesų ribotumas (Geležinienė, Vasiliauskienė, Vyšniauskienė, 2011).

Dažniausiai elgesio ir emocijų sutrikimus lydi ir mokymosi sunkumai. To priežastis gali būti pažintinės veiklos sutrikimai arba akademinis atsilikimas dėl mokymosi motyvacijos stokos, nesisteminio mokyklos lankymo, negebėjimo planuoti laiką, organizuoti veiklą. Šios grupės mokiniai labai dažnai turi ir dėmesio koncentracijos trūkumą. Sudarant ugdymo programas mokiniams, turintiems elgesio bei emocijų sutrikimų, atsižvelgiama į kiekvieno mokinio individualiuosius poreikius (Galkienė, 2005).

Mokytojai ir specialistai kiekvienu konkrečiu atveju numato įgūdžių, kurių mokiniui trūksta, elgesio korekcijos bei žinių spragų įveikimo veiklą. Jei kelių mokinių poreikiai sutampa, tie patys tikslai gali būti formuluojami mokinių grupei. Planuojant interpersonalinį šių vaikų ugdymą, būtina numatyti, kaip formuoti mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų bei mokymosi sunkumų, ir bendraamžių socialinius įgūdžius. Tose klasėse, kuriose mokosi šį sutrikimą turintys mokiniai, sukuriama ir kryptingai įgyvendinama elgesio taisyklės. Kai klasėje yra mokinys, kurio interpersonaliniai kontaktai kelia tam tikrus reikalavimus, kiti mokiniai turi tai žinoti ir mokėti atitinkamai elgtis. Pavyzdžiui, jei nustatoma, kad mokinys stokoja bendravimo įgūdžių, todėl kyla nuolatiniai konfliktai su klasės draugais, parengiama programa, kurioje numatomas kryptingas bendravimo įgūdžių ugdymas. Tokios programos tikslas – mokyti mokinį, turintį elgesio sutrikimą, bendravimo strategijų, o klasės mokiniai įtraukiami į kryptingą tų įgūdžių lavinimą. Sudarant tokias programas, mokinys yra mokomas konkrečių elgesio modelių įvairiose situacijose: kaip reikia paklausti, kaip elgtis, kai nepatinka pasiūlymas ir t.t. Interpersonalinių įgūdžių lavinimui labai tinka situaciniai žaidimai, per kuriuos nagrinėjami ir imituojami įvairūs bendravimo atvejai. Akademinis mokymas taip pat reikalauja atsižvelgti į kiekvieno mokinio individualius poreikius (Galkienė, 2005).

Ostasevičienės (2008) teigimu ugdant mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų, labai svarbu: mokinių sėdėjimo tvarka klasėje; mokytojo vieta klasėje; klasės aplinka; taisyklės; mokytojo vaidmuo; elgesio kontrolė. Pasak Kaffemanienės, Tereikienės (2003) emocijų ir elgesio ugdymas glaudžiai siejasi ne tik su psichologiniu komfortu, fiziologinių poreikių tenkinimu, bet ir su psichomotoriniu ugdymu.

Dauguma šių vaikų vargina dėmesio koncentracijos trūkumai. Sudarant ugdymo programas šiems mokiniams, rekomenduojama eliminuoti šalutinę informaciją, paliekant pagrindinę, svarbiausią mokymo medžiagą. Didesnės apimties mokymo turinys turėtų būti suskaidomas į mažesnes dalis. Verbalinės instrukcijos šiems mokiniams taip pat turi būti kiek galima trumpesnės naudojant paprastus esminius žodžius. Ilgesnės instrukcijos suskaidomos į keletą pakopų ir pateikiamos mokiniui prieš kiekvieną užduoties dalį. Atliekant užduotis, veiksmingi tarpiniai vertinimai, pastabos, pastebėjimai, kurie padeda mokiniui iš naujo sukonzentruoti dėmesį į atliekamą darbą. Svarbu, kad šiems mokiniams siūloma veikla būtų

įvairi, nuolat besikeičianti. Tačiau neretai, kai yra rimtesnių emocinių sutrikimų (padidėjęs nervingumas, depresija, ypač ryškus motorinis aktyvumas ir dėmesio koncentracijos sutrikimas), gali būti taikomas ir medikamentinis gydymas. Visais atvejais gero rezultato galima tikėtis tada, kai mokinių programos įgyvendinamos bendradarbiaujant mokytojams, mokiniams, bei jų šeimoms (Galkienė, 2005).

Užsienio šalyse taikomos įvairios reabilitacinio ugdymo metodikos: spalvų, muzikos, žaidimų, raidos terapija (Kaffemanienė, Tereikienė, 2003). Svarbu, kad vertindamas mokinių mokytojas būtų geranoriškas. Tai didina vaiko pasitikėjimą ne tik mokytoju, bet ir savimi, savo sugebėjimais (Grakauskaitė - Karkockienė, 2003).

Hallahan, Kauffman (2003) pateikia vieną iš pavyzdžių kaip organizuoti mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų ugdymą JAV federalinės vyriausybės sudarytą nacionalinę ugdymo programą. Ši programa susideda iš septynių tarpusavyje susijusių strateginių tikslų: plėsti pozityvaus mokymosi galimybes ir skatinti siekti teigiamų rezultatų; suteikti daugiau galimybių veikti mokykloms ir bendruomenėms; atsižvelgti į vertybes ir individualius skirtumus; bendradarbiauti su šeimomis; užtikrinti tinkamą moksleivių vertinimą; teikti nuolatinę paramą ir padėti lavinti įgūdžius; kurti įvairiapuses, bendradarbiavimu pagrįstas sistemas. Pasak autorių, kad nėra sudaryta viena specialioji ugdymo programa vidurinėse mokyklose, pagal kurią būtų galima ugdyti moksleivius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimą, nes kiekvienas moksleivis labai skirtingas, gali būti būdingos įvairios elgesio ir emocijų sutrikimų formos.

Ostasevičienė (2008) teigia, kad ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius moksleivius naudojami 2 koncepciniai modeliai: psichopedagoginis ir biheivoristinis. Taikant psichopedagoginį modelį, atsižvelgiama į pašąmoninę motyvaciją ir giluminius konfliktus; organizuojama terapinės diskusijos ir gyvenimo etapo interviu; mokoma suprasti, kad dėl jo elgesio kyla problemų; pripažinti savo motyvus; stebėti savo veiksmų pasekmes; planuoti alternatyvias reakcijas į panašias būsimas situacijas. Modelio esmė - jaunuolis turi tapti supratingesnis. Tai padės pakeisti jo elgesį. Jei paauglys elgiasi neagresyviai, reikia tokią jo elgesį pastiprinti, apdovanoti, neskirti fizinių bausmių, nekritikuoti.

Biheivoristinis modelis paremtas 2 pagrindinėmis prielaidomis: problemos esmę sudaro pats elgesys; elgesys yra aplinkos įvykių atspindys; neadaptivus elgesys laikomas netinkamai išmoktomis reakcijomis į tam tikrus reikalavimus. Modelio esmė – pakeisti aplinkos sąlygas, kad pasikeistų elgesys (Ostasevičienė, 2008).

Pasak Geležinienės (2009) svarbiausia, ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius bendrojo lavinimo mokykloje, yra ugdymo proceso dalyvių poreikių identifikavimas, faktorių lemiančių pageidaujamą ar nepageidaujamą elgesį, analizavimas ir bendros veiklos strategijų numatymas. Mokytojo veiklos planavimas, vykdymas, įvertinimas ir reflektavimas

bendraudant ir bendradarbiaujant su emocijų ir elgesio sutrikimų turinčiu mokiniu, jo tėvais, bendraamžiais bei kolegomis aktualizuojamas šiandieninėje mokykloje.

Apibendrinant elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių ugdymo ypatumus, galima išskirti keletą aspektų į kurios reiktų atkreipti dėmesį: labai svarbus struktūruotas ugdymas, sėkmės akcentavimas ir ribotas pastabų ir bausmių taikymas; konkretus ir aiškus instrukcijų verbalizavimas; kiek galima didesnis instrukcijų ir informacijos struktūravimas mokiniams, turintiems dėmesio sutrikimų; ramus, bet užtikrintas kalbėjimo tonas, valdant nepageidaujamo elgesio situacijas.

1. 3. Fizinio aktyvumo poveikis, ugdant mokinius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų

1. 3. 1. Sveikatinimo ir fizinio aktyvumo samprata

Sveikatos stiprinimas yra procesas, suteikiantis daugiau galimybių rūpintis savo sveikata ir ją gerinti. Sveikatos stiprinimas dar gali būti apibrėžiamas kaip mokslas ir menas, padedantis žmonėms keisti gyvenimą ir siekti optimalios sveikatos būklės (Gudžinskienė, Česnavičienė, Suboč, 2007). Vaikų sveikatos stiprinimas bus veiksmingesnis, kai pedagogai ir tėvai vadovausis sveikos gyvenimo principais namuose, vaikų darželiuose ir mokyklose, nes puiki vaikų sveikata priklauso nuo pedagogų, tėvų vaikams sudarytų palankių veiklos ir poilsio, darbo ir mokymosi sąlygų. Neigiamai vaikų sveikatą veikia higienos normų nesilaikymas, nepakankamas patalpų vėdinimas ir valymas, netinkamas susodinimas, nekokybiškas maitinimas, nepakankamas fizinis aktyvumas, per dideli mokymosi krūviai, prasti tvarkaraščiai ir kt. Sveikatos ugdymas ir mokymas – pagrindinė sveikatinimo priemonė. Sveikatos ugdymas yra moksliskai pagrįstas procesas, įtrauktas į mokymo turinį. Jo tikslas – veikti mokinių požiūrį į sveikatą, skatinti juos nuolat rūpintis savo sveikata ir sveikai gyventi. Sveikatos ugdymą ir mokymą sudaro pedagoginės sistemos elementai – tikslų, turinio, metodų, formų ir būdų bei ugdytinio ir ugdytojo įvairiakrypė sąveika. (Gudžinskienė, Česnavičienė, 2002).

Sveikatinimas – sveikatos stiprinimas: ugdymo siekis – suteikti individui aukštesnę gyvenimo kokybę, iš esmės pagerinti sveikatą. Sąvoka sveikatinimas plačiąja prasme – tai įvertinimo, koregavimo ir prevencijos teorija bei praktika, susijusi su žmogaus sveikatos ir gyvenimo kokybės aspektais, kuriuos lemia įvairūs psichofiziniai ir aplinkos veiksniai. Tai veiklos, nukreiptos į teisingo asmenų požiūrio į sveikatą (Gerulaitis, Gudžinskius, ir kt. 2011)

Juškelienės (2003) teigimu, vienas iš reikšmingiausių sveikos gyvenimo komponentų yra fizinis aktyvumas. Judėjimas – biologinis sveiko žmogaus poreikis, geros sveikatos ir socialinės gerovės sąlyga. Fizinis aktyvumas – vienas svarbiausių sveikos gyvenimo veiksnių,

stiprinančių fizinių pajėgumą, sveikatą ir didinančių gyvenimo įvairovę. Fizinis aktyvumas gali vykti laisvalaikio, profesinėje, buitinėje ir kitose srityse (Lietuvos gyventojų 2011–2012 metų fizinio aktyvumo skatinimo programa, 2011).

Moksleiviškas amžius žmogaus gyvenime yra labai svarbus, kadangi šiuo laikotarpiu ugdomos nuostatos, poreikiai, įsitikinimai, požiūris į įvairius gyvenimo reiškinius. Šiuo požiūriu fizinis aktyvumas mokykloje, taip pat ir už jos ribų turėtų sudaryti sąlygas jaunuoliams įgyti žinių, mokėjimų ir įgūdžių, bei juos įsitvirtinti asmenybės vertybių sistemoje (Kardelis ir kt., 2003).

Sveikata itin glaudžiai siejasi su fiziniu aktyvumu – žmogaus fizinių galių plėtros veiksmu, šaltiniu, padedančiu žmogui sustiprinti ir išplėtoti savo fizines jėgas. Šio ryšio reikšmė ta, kad fizinis aktyvumas, kaip sveiko gyvenimo stiliaus objektas, padeda sustiprinti fizines organizmo galias, harmonizuoti pusiausvyrą, sustiprinti sveikatą. Fizinio aktyvumo ugdymu vaikas rengimas saviugdai, savarankiškam sveikatos stiprinimui pagal įdiegtas vertybes, nuostatas (Adaškevičienė, 2008).

Fizinis aktyvumas – tai veiksnys, kuris formuoja žmogaus organizmą ir jo funkcijas (Owczarek, 2005). Jis ugdo ir stiprina visas organizmo sistemas, veikia jų sudėtį ir gyvybingumą. Organizuota judėjimo veikla, t.y. sportas ir fizinis lavinimas ugdymo įstaigose yra laikoma spartesnio vaikų ir jaunimo vystymosi priežastimi.

Anot Poderio, (2004) fizinis aktyvumas – aktyvių judesių visuma, kuriuos per tam tikrą laiką ir tam tikru intensyvumu atlieka raumenys ir sąnariai. Žmogui judesiai reikalingi praktiniams tikslams pasiekti ir fiziniam pajėgumui bei sveikatai stiprinti. Autorė Jankauskienė, (2008); Volbekienė, (1998) teigia, jog fizinis aktyvumas tai kūno judesiai, kuriuos atliekant sunaudojama daugiau energijos nei ramybės būsenoje. Gali būti vartojama sąvoka sveikatą gerinantis fizinis aktyvumas, kuri apibrėžiama kaip nerizikinga ir sveikatą bei funkcinį pajėgumą gerinanti fizinio aktyvumo forma.

Nustatyta, kad fizinis aktyvumas padeda susikaupti, sėkmingiau mokytis, mažina stresą, depresijos riziką, taip pat didina pasitikėjimą savimi ir savigarbą. Kirkcaldy ir kt. (2002) tyrimo duomenimis fiziškai aktyviems mokiniams nustatyti žemesni depresijos balai.

Dažniausiai fizinis aktyvumas yra siejamas su fizine sveikata, tačiau pastaraisiais metais vis labiau atkreipiamas dėmesys į paauglių fizinio aktyvumo lygio, psichologinių ir socialinių sveikatos dimensijų ryšį. Naujaisiais tyrimų duomenimis, fizinio pasyvumo ar aktyvumo kilmė yra nulemta biologiškai. Fizinio aktyvumo raišką lemia paveldimumas, jo veiksmų įtaka. Manoma, kad fizinis aktyvumas ypač svarbus vaikų protinei ir socialinei raidai, tačiau tai įrodyti trukdo metodologinės fizinio aktyvumo nustatymo problemos (Biddle, Gorely, ir kt. 2004; Andersen, Mechelen, 2005).

Nustatyta, kad įvairūs lėtiniai sveikatos sutrikimai prasideda vaikystėje dėl fizinio aktyvumo stokos (Cavill, Kahlmeier, Racioppi, 2006). Pastebėta, kad moksleivių fizinis aktyvumas visame pasaulyje išgyvena krizę. Nurodoma, kad viena iš šios krizės priežasčių - įdomių fizinio aktyvumo formų trūkumas per kūno kultūros pamokas (Cavill, Kahlmeier, Racioppi, 2006).

Skurvydas (2001) teigia, kad dėl fizinio aktyvumo stokos žmogus serga lėtinėmis ligomis, mažėja darbingumas, gyvybingumas, neigiamai veikia centrinę nervų sistema. Vaikams fizinis aktyvumas tai aktyvi veikla, kurios metu jie juda, bėgioja, žaidžia judrius žaidimus, mankština ar sportuoja. Aktyvi fizinė veikla vaikui suteikia teigiamų emocijų, skatina bendravimą.

Adaškevičienės (2008), teigimu dėl įvairiapusės pedagoginės reikšmės fizinis aktyvumas yra daugelio pasaulio šalių tyrėjų dėmesio centre. Autorės teigimu, moksliniai tyrimai užsienio šalyse ir Lietuvoje rodo, kad augančio vaiko išsivystymas priklauso ne tik nuo amžiaus, individualių savybių, bet ir nuo fizinio aktyvumo. Palankios sąlygos aktyviai fizinei veiklai ir krypringas, sistemingas bei planingas fizinio aktyvumo ugdymas nuo mažumės padeda išvengti sveikatą žalojančių jos padarinių, skatina vaikų augimą ir brendimą.

Fizinio aktyvumo formos yra įvairios: kūno kultūros pamokos, pertraukėlės per pamokas, judrieji žaidimai per pertraukas bei po pamokų, treniruotės sporto sekcijose, būreliuose, klubuose, rytinės mankštos, turistiniai žygiai savaitgaliais ir per atostogas. Fizinio aktyvumo formas lemia mokinių amžius, fizinio išsivystymo lygis, sveikatos būklė, individualūs polinkiai bei gebėjimai (Kairytė, 1995).

Judėjimo veikla turi šią paskirtį: Skatinamąją – skatina organizmo vystymąsi ir yra pagrindinis žmogaus raidos veiksnys. Judant gerėja žmogaus motorika ir fiziniai gebėjimai. Judėdami vaikai susipažįsta su aplinka, praturtina savo patyrimą, lavina atmintį, dėmesį. Judėjimas ugdo vaikų savarankiškumą. Žaidimai ir grupiniai pratimai moko socialaus elgesio; adaptyvinę – išugdo vaiko organizmo gebėjimą adaptuotis prie kintančių gyvenimo sąlygų: klimato, temperatūros, drėgmės, atmosferos slėgio, socialiniu ir materialiniu sąlygų ir kt. Kompensacinę – kompensuoja arba atsveria organizmą veikiančius dirgiklius (gražina tinkamam vaiko organizmo vystymuisi būtina naudingų ir žalingų veiksmų pusiausvyrą) (Owczarek, 2005).

Mokyklinio amžiaus vaikams būtina formuoti domėjimąsi fizine veikla, savo fizinių ypatybių galimybėmis, skatinti domėjimąsi sportu. Ypač svarbu, kad mokiniai suprastų fizinių pratimų reikšmę, pasitelkdami anksčiau įgytas žinias. Būtent čia slypi kelias į savarankiškumą ir savęs tobulinimą – ne tik mokyti mokinius vienų ar kitų mokėjimų ar įgūdžių, bet ir mokyti mokyti, suteikti galimybę tyrinėti savo gebėjimus ir kūno galias (Blauzdys, 2002; Bobrova, 2002).

1. 3. 2. Kūno kultūros samprata, formos metodai

Šiuolaikinėje mokykloje mokinių ugdymas orientuojamas holistine (visybine) kryptimi. Pradedama dažniau išvelgti kūno kultūros prasmę sveikatai, psichofizinei pusiausvyrai, humanizuoti ugdomųjų santykius, padėti visiems ugdyti ir tausoti sveikatą (Kviklienė, 2001).

Kūno kultūrą galima apibrėžti taip, kaip ji dažniausiai suprantama Vakarų civilizacijoje. Tai žmonių sensomotorinių gebėjimų lavinimo procesas ir per tą procesą pasiekiamas individualus ir grupinis lygis (Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris, 2001). Labai svarbu suvokti, kad kūno kultūra negali būti aiškinama kaip kūno judesių technika, kaip didelių laimėjimų rezultatas. Į kūno kultūrą reikia žiūrėti kaip į įprasmingą veiklą, suteikiančią turinį visuminei žmogaus egzistencijai (Hogenova, 2002). Kūno kultūra ir sportas turi potencialiai prisidėti prie esminio vaikų vystymosi judėjimo įgūdžių ir fizinės kompetencijos, kurie yra reikalingi tolesniam gyvenimui ir sportiniam fiziniam aktyvumui (Bailey, 2006).

²Kūno kultūros ugdymas pagrindinėje mokykloje tampa tikslingu, reikšmingu mokiniui procesu, glaudžiai siejamu su bendrąja kultūra. Kūno kultūra apima emocinę ir psichinę, judėjimo ir pažinimo sritis, ugdo ne tik judesių kultūrą ir bendrąsias žmogaus vertybes, bet ir pilietinę socialinę, verslumo, skaitmeninio raštingumo kompetencijas, gyvenimo įgūdžius. Ugdant bendruosius ir specialiuosius judėjimo, sveikatos stiprinimo ir tausojimo gebėjimus daugėja galimybių reikštis asmens fiziniam ir kūrybiniam aktyvumui bei individualumui. Paauglystės laikotarpiu itin svarbu lavinti adaptacinius ir socialinius mokinių gebėjimus, derinti psichosomatinę brandą ir interesus, ugdyti fizinės saviraiškos ir judėjimo poreikius

Kūno kultūros pamoka grindžiama bendraisiais ir metodiniais fizinio ugdymo principais: Pamokos poveikis turi būti visapusiškas, pamoka turi stiprinti sveikatą, ugdyti fizines ir dvasines ypatybes, asmenybę; mokymas, ugdymas turi vykti per visą pamoką; pamokose reikia vengti metodinių standartų, pamokų turinio ir metodikos įvairovės būtinumą sąlygoja nuosekliai sunkėjantys uždaviniai, mokinių organizavimo poslinkiai, išorinių sąlygų kaita; būtina visus dalyvaujančius pamokoje ir stebinčius mokinius, atsižvelgiant į jų individualias savybes, įtraukti į organizuotą veiklą (Viliūnienė, Volbekienė, 2004).

³Darbo formos priklauso nuo pamokos uždavinių ir turinio, mokinio amžiaus, fizinio parengtumo, pamokos vietos ir inventoriaus. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi frontalusis, grupinis ir individualusis metodai. Fizinio pratimo atlikimo organizavimo metodai

---

²*Pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Kūno kultūra.* (2008). http://www.smm.lt/ugdymas/docs/programos/10_Kuno_kultura.pdf (žiūrėta 2012 03 15).

³*Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos. Specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/BP%20pritaikymo%20rekomendacijos.pdf> (žiūrėta 2012-02-21).

nustato mokinių, tiesiogiai vykdančių užduotis, darbo tvarką. Dažniausiai vienas metodas yra išskaidomas į galimus variantus arba jie yra sujungiami ir nustatomi užduočių vykdymo būdai.

⁴Udgant mokinius turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių kūno kultūros pamokoje. Kūno kultūros pamokų veiksmingumas labai priklauso nuo tinkamo mokinių veiklos organizavimo. Mokytojas, atsižvelgdamas į pamokos uždavinius, turinį ir vietą, turi taip organizuoti mokinių veiklą, kad pamokos laikas būtų panaudotas kuo racionaliau. Mokinių veiklos organizavimo būdai kūno kultūros pamokose apima mokinių valdymo metodus, darbo formas (mokinių paskirstymo fiziniams pratimams atlikti būdus) ir darbo tvarkos metodus (fizinių pratimų atlikimo eiga). Siekdamas ugdymo kokybės mokytojas pratimus rodo pats, naudoja vaizdinę medžiagą arba pagal galimybę taiko informacinių technologijų priemones.

Mokymosi veikla turėtų būti organizuojama taip, kad mokiniai bendrautų ir bendradarbiautų, geriau suvoktų užduotį aiškindamiesi individualiai su mokytoju, kuo dažniau patirtų sėkmę ir teigiamų emocijų. Užduotys diferencijuojamos ir individualizuojamos atsižvelgiant į individualias mokinio galias, suvokimo galimybes, fizinio parengtumo lygį, t. y. vengiama per sunkių, atskiram mokiniui ar grupei neįveikiamų užduočių ir lygiai taip pat – per lengvų, nereikalingų užduočių. Rekomenduojama sudaryti mokiniams kuo daugiau galimybių patiems pasirinkti užduotis, atsižvelgiant į jų gebėjimus, suvokimo galimybes, fizinį parengtumą, fizinį pajėgumą, polinkius, siekiamus mokymosi uždavinius ⁵.

Anot Blauzdžio, (2001) kūno kultūra yra svarbus moksleivio gyvenimo kokybinis kriterijus, o sportas – tik viena iš kūno kultūros funkcijų. Mokykla atveria galimybes per kūno kultūros pamokas ugdyti pažinimo gebėjimus, afektinę sferą. Neapsiribojama tik psichomotorine (ką mes fiziškai darome), o plėtojama ir kognityvinė (ką mes žinome: žinios, supratimas, sintezė, įvertinimas ir t. t.) bei afektinė (ką mes jaučiame: rūpinimasis, vertybių išraiška, jausmai ir t. t.) sritis. Mokytojo vaidmuo – partnerystė, orientacija į ugdytinį. Integruojami įvairūs formalūs ir neformalūs proceso ir rezultato vertinimo kriterijai, taikomas kriterinis ir įdeografinis fizinio ugdymo pasiekimų vertinimas. Moksleivis ruošiamas gyventi ir kurti atviroje demokratinėje visuomenėje, praktikuoti kūno kultūrą visą gyvenimą.

---

⁴ *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos. Specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/BP%20pritaikymo%20rekomendacijos.pdf> (žiūrėta 2012-02-21).

⁵ *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos. Specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/BP%20pritaikymo%20rekomendacijos.pdf> (žiūrėta 2012-02-21).

⁶Kūno kultūra yra ta sritis, kurioje į šią veiklą linkę mokiniai dažniausiai patiria mokymosi sėkmę. Mokiniai įsitraukia į mokymosi turinio kūrybą, greičiau išvysta savo veiklos rezultatą ir suvokia jo prasingumą. Darbas pagal bendrąją kūno kultūros programą didina mokinių pasitikėjimą savimi, skatina fizinio aktyvumo poreikį, nusiteikimą ieškoti, bandyti ir rasti fizinio ugdymosi įvairovę, skatina mokinius būti fiziškai aktyvius ne tik per kūno kultūros pamokas mokykloje, laisvalaikiu, bet ir baigus mokyklą, visą gyvenimą.

Kūno kultūros ugdymo procese taikomas diagnostinis (nustatyti esamą padėtį), formuojamasis (padėti mokytis), sumavimo (apžvelgti tai, kas išmokta) vertinimas. Itin svarbus yra formuojamasis vertinimas, norint išsaugoti mokymosi motyvaciją, teigiamą požiūrį į kūno kultūrą, pasiekti, kad kiekvienas mokinys atskleistų kuo daugiau savo galių, skatinti patirti fizinio aktyvumo poveikį pačiam mokiniui, jo sveikatos stiprinimui ir fizinio pajėgumo didinimui.

Mokinių sveikos elgsenos, fizinio aktyvumo mokymas ir ugdymas, kuris teikia judėjimo džiaugsmą, stengiantis suformuoti fizinio aktyvumo motyvus, įskiepyti įgūdžius, įpročius, išugdyti fizines ypatybes, kompleksinius gebėjimus, skatina dvasinę ir fizinę darną. Kaip tik kūno kultūra teikia galimybę patirti išlavinto, stipraus ir sveiko organizmo, dailaus kūno bei grakščių judesių džiaugsmą, sudaro sąlygas asmeniui pažinti save, savo individualybę, ugdyti fizinę dvasinę ištvermę, skatina gebėjimą prisitaikyti prie nuolat kintančių sąlygų bei reikalavimų (Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003). Vienas iš pagrindinių šiuolaikinės kūno kultūros uždavinių yra ugdyti mokinių fizinio aktyvumo kasdieniniame gyvenime motyvus bei įgūdžius. Vienas iš efektyviausių būdų šiam uždaviniui spręsti yra standartinių (įprastinių) pamokų kaita su netradiciškais pamokų uždaviniais ir į jį atitinkančiu turiniu. Tokios pamokos didina mokinių susidomėjimą, jie patiria teigiamas emocijas (Vilūnienė, Volbekienė, 2001).

Fizinio ugdymo funkcija aprėpia fizinių pratimų, veiksmų technikos mokymą, ugdytinių proto galių ir fizinių ypatybių lavinimą bei auklėjimą, tai lyg įvadas į kūno kultūrą. Pagal vyraujančią funkciją, kūno kultūros pamokas galėtume vadinti fizinio ugdymo pamokomis arba įvadu į kūno kultūrą. Tinkamai ir tikslingai organizuoto fizinio ugdymo proceso metu (per kūno kultūros pamokas ir po pamokų) taip pat stiprinama ir ugdytinių sveikata – sveikatinimo funkcija. Ugdytiniai atgauna jėgas po intensyvios sportinės veiklos, sveikatos sutrikimų ir ligų. Apskritai kūno kultūros pamokų ir fizinio ugdymo taikomoji funkcija yra, pirmiausia, lavinti tas

---

⁶ *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos. Specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/BP%20pritaikymo%20rekomendacijos.pdf> (žiūrėta 2012-02-21).

fizines ypatybes ir formuoti tuos judėjimo gebėjimus. Tuo tarpu išmokus judėjimo gebėjimus moksleiviai vienaip ar kitaip taiko buitinės, kūrybinės veiklos metu, per kūno kultūros pamokas (Blauzdys, 2001).

Skleisti pozityvią motyvaciją nėra taip paprasta, nes kūno kultūros vertybes sunku tiesiogiai materializuoti. Tai procesas, kurio rezultatai glaudžiai susiję su įvairiais socialiniais vyksmais ir matomi ne iš karto (Blauzdys, 1998). Kiekviena pamoka turėtų ugdyti pažintinį mokinių interesą, mokyti juos savarankiškai ir reguliariai daryti fizinius pratimus. Nemažas čia turėtų būti ir propagandos priemonių vaidmuo, nes šiomis priemonėmis iš dalies galima pakeisti mokinių požiūrį į kūno kultūros pamokas (Kardelis, Kavaliauskas, Balzeris, 2001).

1. 3. 3. Fizinio aktyvumo poveikis, ugdant mokinius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų

Mokykloje siekiama, kad kūno kultūra ir sportas būtų įsisavinama kaip galima gausesniais pojūčiais. Didesnis fizinių ir dvasinių įvairiapusiai procesą veikiančių sudedamųjų dalių kiekis neabejotinai daro pozityvų poveikį jaunam žmogui. (Monkevičius, 2003; Skurvydas, 2003).

Lietuvoje apie fizinio ugdymo programų taikymą vaikams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų pavyko rasti tik keletą, kuriuos atliko (Masiulionienė, Mikelkevičiūtė, Ostasevičienė, 2007; Piščalkienė, 2008), orientuotų į nuoseklų, įrodymais pagrįstą elgesio ir emocijų problemų sprendimo metodų, priemonių, modelių taikymą, ugdant aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turinčius mokinius, bei įrodymais grįstos mokytojo veiklos konstravimą elgesio ir emocijų sutrikimų turinčio mokinio ugdymo procese (Geležinienė, 2010).

Užsienio šalyse šią temą nagrinėjo tik keletas autorių: Churton, 1989; Bishop and Beyr, 1995; Sherill, 1998; Craft, 2000; Thomas, 2000. Harvey ir Reid, (2003) tyrė būtent dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromą turinčių vaikų fizinės veiklos ir fizinio pajėgumo ypatumus. Harvey ir Reid (2003) teigia, kad nuo 1949 iki 2002 metų buvo aptikta 49 empiriniai mokslininkų darbai, nagrinėjantys vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromu motorinę elgseną. Dauguma rezultatų parodė, kad vaikai, turintys dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromą gali turėti judėjimo įgūdžių sunkumų, žemą fizinio pajėgumo lygį, koordinacijos sutrikimų. Autoriai teigia, kad yra mažai informacijos apie fizinės veiklos programų pritaikymą šią negalią turintiems vaikams.

Tik keletas šaltinių nagrinėjo vaikų, turinčių dėmesio stokos ir hiperaktyvumo fizinę veiklą (Churton, 1989; Harvey and Reid, 2003) ir keletas autorių tyrė šių vaikų fizinio ugdymo problemas (Bishop and Beyer, 1995; Sherill, 1998; Craft, 2000). Tačiau išsamūs dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromą turinčių vaikų judesių atlikimo ir fizinio pajėgumo tyrimai patvirtina

žymius pokyčius (Stubbe, 2000). Harvey ir Reid (2003) teigia, kad šių vaikų judėjimo įgūdžiai gali būti ne tokie geri kaip bendraamžių, neturinčių sutrikimo. Tačiau autoriai pažymi, kad kai kurie šių vaikų judėjimo įgūdžiai yra labai gerai išlavę. Harvey ir Reid (2003) pažymi, kad mokslininkams, dirbantiems taikomosios fizinės veiklos srityje yra daug atvirų mokslinių klausimų dirbant su dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromą turinčiais vaikais.

Kaip teigia Rief (2005), nors trūksta tyrimų apie fizinės veiklos poveikį konkrečiai vaikams su elgesio ir emocijų sutrikimu, tačiau įrodyta fizinio aktyvumo nauda šiems vaikams, siekiant skatinti sukaupimą pamokų metų, mokymosi motyvacijai didinti, tuo pačiu gerinant bendrą vaiko savijautą.

Harland (2007), teigimu yra įvairių judėjimo formų padedančių, hiperaktyvumo sutrikimą turintiems mokiniams. Vaikai mokosi iš naujo atrasti kontaktą su savo kūnu, geriau jį pajusti. Prie tokių judėjimo formų, kurios veikia pojūčius ir protą. Judėjimas gali padėti vaikams turintiems hiperaktyvumo sutrikimą pajusti geresnį kontaktą su savo kūnu, koordinuoti judesius. Kryptingai parinktas ugdymas gali padėti šiems vaikams.

Rabiner, (2010), nustatė, jog fizinio aktyvumo ugdymas turi teigiamą įtaką, hiperaktyvių mokinių ugdymui. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog taikant fizinio aktyvumo programą 7 – 12 metų berniukams, fizinio aktyvumo ugdymas turėjo teigiamą poveikį pažinimo veiklai.

Los Andžele, buvo atliktas tyrimas, kuris nustatė, kad struktūruota fizinio aktyvumo programa gali padėti pagerinti hiperaktyvumo sutrikimą turinčių mokinių, raumenų pajėgumą, motoriką, elgesio formavimąsi. Anot, Verret, Guay, Berthiaume, Gardiner, Beliveau, (2012), tyrimo rezultatai parodė geresnius elgesio rezultatus, būtent mokinių, kurie dalyvavo fizinio aktyvumo programoje.

Mokslininkų, Masiulionienės, Mikelkevičiūtės, Ostasevičienės, (2007), atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad kryptinga ugdymoji fizinė veikla mažina dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių raišką.

Visgi reikalinga išsamesnė mokslinė studija, kuri ne tik praktiškai, bet teoriškai pagrįstų elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių asmenų ypatybių raiškos pokyčius dėl fizinės veiklos programų poveikio ankstyvuoju ir kitais amžiaus tarpsniais. Juolab kad literatūros šiais klausimais Lietuvoje vis dar trūksta.

Teorinės dalies apibendrinimas

Mokslinės literatūros duomenimis, *elgesio ir emocijų sutrikimai* – tai elgesio ir emocijų reakcijos, pasireiškiančios mokykloje, ryškiai besiskiriančios nuo įprastų amžiaus, kultūros, bei etninių normų, kurios daro neigiamą įtaką veiklai. Esminiai šių vaikų ugdymo ypatumai: ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius bendrojo lavinimo

mokykloje, svarbu ugdymo proceso dalyvių poreikių identifikavimas, faktorių lemiančių pageidaujamą ar nepageidaujamą elgesį, analizavimas ir bendros veiklos strategijų numatymas. Fizinė veikla ir sportas labai svarbūs elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems vaikams. *Fizinis aktyvumas* – tai bet koks kūno judesys, kuris skatina medžiagų apykaitą ir fizines žmogaus pastangas. Fizinis aktyvumas - svarbi sveikatinimo priemonių dalis. *Sveikatinimas* – sveikatos stiprinimas: ugdymo siekis – suteikti individui aukštesnę gyvenimo kokybę, iš esmės pagerinti sveikatą. Užsiimant fizine veikla sudaroma galimybė ugdyti fizines bei emocines mokinių savybes. Moksliniais tyrimais nustatyta, jog fizinės veiklos poveikis/svarba elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams suteikia galimybę skatinti atitinkamus elgesio modelius, didinti pasitikėjimą savimi. Tyrimai rodo, kad fizinis aktyvumas daro teigiamą poveikį elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių bendrai savijautai, judesių koordinacijai, mokymosi motyvacijai, pažinimo veiklai, elgesio formavimui.

2 skyrius. ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ TURINČIŲ MOKINIŲ FIZINIO AKTYVUMO UGDYMAS KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE

2. 1. Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas, kai iš anksto numatomi interviu klausimai ir pasiliekiama galimybė juos keisti vietomis bei užduoti papildomus klausimus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Šiuo tyrimu buvo siekiama atskleisti mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų ugdymą kūno kultūros pamokose.

Tyrimui buvo parengta 11 klausimų pedagogams. Kūno kultūros pedagogai su klausimais galėjo susipažinti prieš apklausą. Interviu klausimus pedagogams sudaro tokie blokai: 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius - amžius, pedagoginis darbo stažas ir kokių klasių kūno kultūros mokytojas yra); 2) klausimai, kuriais tiriama bendrojo lavinimo mokyklų kūno kultūros pedagogų patirtis ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius (pedagogų patiriamos problemos, sunkumai ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius, pedagogų taikomi metodai pamokos metu, fizinio aktyvumo rūšis/formos, kuriuos taiko kūno kultūros pamokose, ugdant šiuos mokinius, šių metodų veiksmingumas ugdant šiuos mokinius, pamokų turinio individualizavimas).

Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių apklausai buvo parengta 14 klausimų. Mokiniai su klausimais buvo supažindinami prieš apklausą. Interviu klausimais siekta sužinoti, šių mokinių požiūrį į fizinį ir fizinį aktyvumą (ar mokiniams patinka sportuoti, kur jie dažiausiai sportuoja, ar lanko kūno kultūros pamokas, kaip jaučiasi sportuodami ir t.t.).

Prieš atliekant tyrimą buvo gautas mokyklų vadovų leidimas apklausti kūno kultūros mokytojus bei elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius.

Konkretus interviu laikas ir vieta buvo derinami su tyrimo dalyviais, jie buvo supažindinti su tyrimo tikslu, klausimais, pabrėžiamas tyrimo dalyvių anonimiškumas.

Interviu informacija buvo įrašinėjama, tik su tyrimo dalyvio sutikimu. Po to interviu buvo perrašytas į kompiuterinį variantą, siekiant, suvokti pasisakymų turinio visumą. Atliekant interviu turinio analizę, duomenys buvo skirstomi į prasminius vienetus (tyrimo dalyvių pasisakymus, teiginius). Teiginiai buvo grupuojami pagal išryškėjusias atsakymų kategorijas bei interpretuojami. Išanalizavus tyrimo duomenis, parašytos tyrimo išvados atitinkančios iškeltiems uždaviniams.

2. 2. Tyrimo imtis

Kokybiniams tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai (Bitinas ir kt., 2009).

Šiam kokybiniam tyrimui pasirinktos dvi tyrimo dalyvių grupės: 1) bendrojo lavinimo mokyklų kūno kultūros mokytojai bei 2) elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, besimokantys bendrojo lavinimo mokykloje. Tyrimas atliktas Šiaulių Dainų progimnazijoje, Šiaulių Ragainės progimnazijoje, Joniškio Saulės pagrindinėje mokykloje. Tyrimas atliktas 2012 kovo mėnesį.

Pagrindinis kriterijus, renkant respondentus – tyrimo dalyviai turėjo būti kūno kultūros mokytojai, ugdatys elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius bendrojo lavinimo mokykloje. Apklaunami buvo būtent šie pedagogai, nes buvo siekta išsiaiškinti įgytą pedagogų patirtį, bei ypatumus ugdat elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius, kūno kultūros pamokose. Tyrime dalyvavo 5 kūno kultūros dalyko pedagogai (iš jų 1 – vyras, 4 – moterys) ugdatys elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius. Tyrimo dalyvių amžius buvo 44 – 52 metai. Respondentų pedagoginio darbo satžo vidurkis – 26 metai.

Antroji respondentų grupė buvo elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai besimokantys bendrojo lavinimo mokykloje. Pagrindinis mokinių, kaip tyrimo dalyvių atrankos kriterijus – elgesio ir emocijų sutrikimų turėjimas. Respondentai atrinkti paprastosios patogiosios atrankos būdu. Mokiniai buvo atrenkami remiantis pedagoginės psichologinės tarnybos išvada. Apie elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius besimokančius bendrojo lavinimo mokykloje informacijos suteikė mokyklų specialieji pedagogai.

Apklausta buvo 12 mokinių turinčių elgesio ir emocijų sutrikimą. Mokinių amžius buvo 11 – 16 metų, 5 – 10 klasių mokiniai.

2. 3. Kūno kultūros mokytojų patirtis, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius

Galkienė, (2005) išskiria būdingus elgesio ir emocijų sutrikimų ypatumus: dėmesio koncentracijos trūkumas, opozicinis neklusnumas, tvarkos taisyklių laužymas, agresyvumas, vengimas dirbti ir bendradarbiauti ir daugelis kitų. Atliktos apklausos pradžioje buvo norėta išsiaiškinti koks elgesys būdingas šiems mokiniams ir ar kūno kultūros mokytojai atpažįsta šių sutrikimų turinčius mokinius. Interviu metu mokytojai pateikė šiuos atsakymus.^{7,8}[*Vyresniukai, kurie bent pas mane jie neišsiskiria iš kitų*]; [*Labiau linkę dirbti atskirai, hiperaktyvūs, hipoaktyvūs*]; [*Nepastovumas, agresyvumas, kartais neprognozuojamas elgesys*]; [*Agresyvumas, hiperaktyvumas, reikalaujantys dėmesio*]; [*Neprognozuojamas, reikalaujantys dėmesio*]. Gauti rezultatai, parodė būdingus elgesio ir emocijų sutrikimų ypatumus, kuriuos išskyrė mokytojai apibūdindami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius.

Būtina paminėti emocijų ir elgesio sutrikimų turinčių mokinių elgseną ne tik bendrąja prasme, bet ir mokymosi dalykuose. Šių sutrikimų turintys mokiniai yra labai skirtingi ir jų elgesį kiekvienas pedagogas gali identifikuoti skirtingai. Tyrimo metu norėta sužinoti elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių elgsena kūno kultūros pamokose. Kūno kultūros mokytojų charakteristika apie šiuos mokinius; [*Ne, jie neišsiskiriantys*]; [*Kartais elgiasi agresyviai su klasės draugais, pastumia, rėkia. Dirba tada, kai nori*]; [*Nekolektyviški, nedrausmingi, reikia pastoviai kontroliuoti elgesį*]; [*Elgiasi kaip tik nori, laksto stumdosi, daužosi. Blaško pamokos darbą, nesiklauso nurodymų, jei nori dirba, jei nenori nedirba*]; [*Gali atsigulti viduryje sporto salės pamokos metu. Ignoruoja užduotis. Daro tai kas šauna į galvą, juokiasi, tamposi, verkia. Pavargę gali pratrūkti, agresija; arba kai nepavyksta gerai atlikti užduotis*]. Gauti rezultatai parodė labai panašius mokytojų atsakymus. Mokytojai išskiria pagrindines charakteristikas: linkę agresyviai elgtis, mokymosi motyvacijos stoka, neprognozuojamas elgesys. Galima teigti, jog tokiems mokiniams reikia ypač subtilaus dėmesio pamokos metu, teigiamo vertinimo, paskatinimų, dėl jų gero elgesio pamokos metu. Tikėtina, jog tuomet mokiniai kryptingai nukreips dėmesį mokymosi procesą.

Labai svarbus šių mokinių ugdymo procesas. Pedagogams svarbu suteikti kokybišką procesą, kurio metu yra aktualu identifikuoti iškilusias problemas, kurios pasireiškia ugdymosi procese. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti su kokiomis problemomis susiduria kūno kultūros mokytojai pamokos metu ugdydami emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius. Duomenis iliustruoja 1 lentelė.

⁷ Apklaustųjų kalba netaisyta.

⁸ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

Kategorija “Problemos su kuriomis susiduria kūno kultūros mokytojai, ugdydami emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius ” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Problemos su kuriomis susiduria kūno kultūros mokytojai, ugdydami emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius	Netinkamas mokinio elgesys	<i>[...bet pas kolege dirbančia, agresyvumas, chamiškumas, net kitą kartą]; [Trukdo pamokos eigą, dominuoja negatyvus elgesys, iššaukia nuovargį sau tokiu elgesiu, toliau pamokos eiga šiems mokiniams būna nebenaudinga]; [...Kelia konfliktus tarp bendraklasių, taip kenkdami sau ir kitiems mokiniams]; [Sukelia pamokos metu konfliktines situacijas...]; [...kelia pavojų sau ir aplinkiniams].</i>	5
	Mokinio dėmesio sunkumai	<i>[Nedėmesingumas, nesiklauso nurodymų, blaškosi, nespėja atlikti skirtų užduočių ir tada prasideda pykčio priepuoliai], [...nesiklauso, neatlieka skirtų užduočių, nesukaupia dėmesio, išblaško pamokos darbą];</i>	2
	Destabilizacija	<i>[Destabilizacija jaukia klasės darbą].</i>	1
	Neiškyla problemų ugdymo procese	<i>[Pas mane tokiu nėra];</i>	1

Kaip matyti iš gautų tyrimo rezultatų pagrindinės problemos su kuriomis susiduria kūno kultūros mokytojai ugdydami mokinius turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų: netinkamas mokinio elgesys, dėmesio sunkumai. Netinkamo elgesio pasireiškiantys bruožai: agresyvumas, chamiškumas, konfliktinių situacijų iššaukimas. Dėmesio sunkumuose pasireiškia: nedėmesingumas, negebėjimas atlikti užduočių. Minėtų sutrikimų turintiems vaikams būdinga tai, kad jie nebaigę vienos veiklos pereina prie kitos veiklos, neužbaigia pradėtų darbų, nesukaupia dėmesio, netinkamo elgesio pasireiškimas. Galima daryti prielaidą, jog į tokius mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų žvelgiama kaip į sunkiai auklėjamus vaikus ir bandoma veikti juos pastabomis, bausmėmis, ir kontrole, menkai atsižvelgiant į sunkumų priežastis, todėl ir kyla problemų akademiniam mokyme.

Svarbu paminėti ne tik problemas išskylančias ugdant šiuos vaikus, bet taip pat ir ugdymo turinio individualizavimą šiems mokiniams. Respondentų atsakymai apie kūno kultūros užduočių individualizavimą pamokų metu; ⁹*[Ne nepasakyčiau kad reikia, nes kad ir su kitais mokiniiais dirbant, mes juos grupelėm suskirstom žiūrime pagal fizinį pajėgumą, mes juos suskirstom ir visai kitus pratimus duodame]; [Taip, kadangi jiems dažnai reikia individualios pagalbos]; [Būna atveju, kad tikrai tenka, bet kartais.]; [Kartais tenka, dažniausiai neatlieka*

⁹ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

¹⁰ užduočių, kurios būna skiriamos]; [Taip reikia, nes dažniausiai daro ne tai, ne tada, ne taip kaip užduotį]. Kaip matyti iš gautų rezultatų mokytojai, teigia, jog tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduočių turinį, dėl to, jog mokiniams sunku atlikti užduotis, arba atlieka jas ne taip kaip reikia. Galima teigti, jog kūno kultūros mokytojai atsižvelgia į kiekvieno mokinio individualius poreikius ir stengiasi užduočių turinį pateikti kuo suprantamiau ir tikslingiau.

Pamokų metu vienas iš pagrindinių svarbių kokybiškos pamokos komponentų yra, užduočių, formų, parinkimas, elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti. Kūno kultūros pamokose šie mokiniai ugdomi pagal bendrąsias programas, tačiau kaip jau pateikti tyrimo rezultatai parodė, šiems mokiniams reikia individualizuoti pamokos turinį, užduotis. Interviu pagalba norėta sužinoti kokias fizinio aktyvumo formas/rūšis naudoja, mokytojai pamokos metu ugdyti emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems mokiniams. Tuo pačiu buvo siekta sužinoti ar šios formos veiksmingos mokiniams turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų, bei kokias fizinės veiklos rūšis/formas mėgsta mokiniai. Gauti rezultatai iliustruoti 2 lentelėje.

2 lentelė

Kategorija “Fizinio aktyvumo rūšys/formos naudojamos pamokos metu, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Fizinio aktyvumo rūšys/formos naudojamos pamokos metu	Užduočių ir formų pateikimas	[Nieko aš asmeniškai grynai jiems neduodu, jie dirba su visa klase tik koreguoju krūvį]; [Pagal mokinių poreikį. Nebent tuo atveju kai vyksta atsiskaitymas atlieka visas užduotis kartu su klase]; [Kazkokių individualių planų aš neruošiu mokosi kaip ir visi kiti ir atlieka tas pačias užduotis]; [Neišskiriu iš klasės draugų ir skiriu tas pačias kaip ir visai klasei, tik kontroliuoju elgesį]; [Visas kaip ir visiems].	5
	Veiksmingums	[Veiksmingos būna, kai jie rankasi patys kas jiems patinka]; [Veiksmingos būna tada kada jie patys to nori. Bet stengiuosi keisti turinį jei matau kad nesiseka]; [Kartais veiksmingos kartais ne. Priklausomai nuo to kokios nuotaikos ateina vaikas ir ko jis pats nori, bet kas jiems netinka]; [Ne, jei nenori žaisti, dirbti grupėje];	4
	Mokinių mėgstamiausios rūšys/formos	[Žaidimai, yra vieni, kurie mėgsta lengvąją atletiką, kitiems krepšinis patinka laibiau, skirtingai, kitiems futbolas]; [Mėgstamiausios, futbolas, tinklinis pastebėjau, kad jie tada gali save parodyti ir pakankamai išsikrauti, nes tos veiklos reikalauja judėti]; [Mėgsta ir žaidimus ir krepšinį ir futbolą labai įvairiai ir su visa klase dalyvauja pamokos metu. Bet šiems mokiniams	5

¹⁰ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

		<p><i>kiek teko pastebėti dar daug kas priklauso ir nuo nuotaikos ar nuo kitų priežasčių]; [Labiliausiai krepšinis, nes gali dirbti vienas. Kai kada judrieji žaidimai, jei būna noras dirbti su visa klase]; [Individualus, savarankiškas darbas, jiems greitai nusibosta. Jie pastoviai reikalauja dėmesio ir vertinimo. Kiti šalinasi į kamputį ir likti nematomi].</i></p>	
--	--	--	--

Tyrimo duomenys parodė, mokytojų naudojamas fizinio aktyvumo rūšis/formas pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti. Apklausti mokytojai teigė, jog netaiko specialių fizinio aktyvumo rūšių/formų, skiria tokias pat kaip ir visiems mokiniams argumentuodami, jog neišskiria iš klasės draugų, tiesiog koreguodami krūvį arba kontroliuodami elgesį. Galima teigti, jog mokytojai šių mokinių ugdyme stengiasi būti lankstūs pritaikyti užduotis pamokos metu, jog mokinys nejaustų emocinio diskomforto. Kaip teigia Galkienė, (2005), šiems mokiniams svarbios teigiamos emocijos, pasitikėjimas. Apklausti mokytojai pareiškė, jog jų taikomų fizinio aktyvumo formų veiksmingumas šiems mokiniams yra silpnas, veiksmingos būna tada, kai vaikai patys to nori. Tai rodo, jog daug kas priklauso nuo pačių šių mokinių nusiteikimo, motyvacijos į darbą, emocinės būsenos. Mokytojai išskyrė pagrindines fizinės veiklos rūšis, kurios patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams: krepšinis, futbolas,. Mažiau patinkančios: judrieji žaidimai, lengvoji atletika, tinklinis. Galima daryti išvadą, daugumai mokinių patinka populiariosios sporto šakos, kurias renkantis gali įtakoti, patinkančių komandų ar žaidėjų domėjimasis. Kitiems mokiniams patinka individualios, savarankiškos užduotys, kuriose gali išreikšti save, keisti vieną veiklą, kita.

Kūno kultūros pamokų efektyvumas priklauso nuo tinkamo mokinių veiklos organizavimo. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi frontalus, grupinis ir individualus metodai. Interviu pagalba siekta sužinoti kokius metodus taiko kūno kultūros mokytojai užduotims atlikti elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, pamokos metu. Respondentų buvo klausama ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams. Rezultatai rodo: ¹¹[Žinokit, kad tinka]; [Taip]; [Nevisada]; [Kartais]; [Taip kartais]. Tai leidžia daryti prielaidą, jog mokytojai naudodami šiuos metodus, geba pritaikyti užduotis ir veiklos turinį pagal mokinių poreikius. Norėta sužinoti kokie metodai tinkamiausi šiems mokiniams. Pasak apklaustų respondentų tinkamiausi: [Aišku individualiai prieiti prie vaiko ir grupiniai dažniausiai. Dažniausiai dominuoja grupinis]; [Grupinis ir individualusis...]; [... ir grupinis ir individualus. Bet dažniausiai daugiausia naudos duoda individualus]; [Individualus. Jie puikiai atlieka užduotis, kai skiri jiems visą dėmesį]; [Visgi individualus aišku

¹¹ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

tinka ir grupinis ugdo bendravimą su visa klase]. Gauti rezultatai rodo, jog mokytojai visgi renkasi individualų užduočių atlikimo metodą, kiek mažiau naudoją grupinį. Galima daryti išvadą, jog individualus ir grupinis darbas duoda daugiau perspektyvos šių vaikų ugdyme, tuo pačiu leidžia mokiniams fiziškai tobulėti, ugdo savarankiškumą, lavina bendravimo įgūdžius grupėje, komandoje. Mokytojas naudodamas šiuos metodus, gali padėti vaikui atskleisti savo individualius gebėjimus, pomėgius, poreikius bei įtraukti į klasės veiklą.

Anot Blauzdžio (2002), fizinio aktyvumo ugdymo prasmingumas - svarbus komponentas visais gyvenimo atvejais. Interviu siekta sužinoti mokytojų nuomonę, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimą turintiems mokiniams. Duomenys iliustruoti 3 lentelėje.

3 lentelė

Kategorija “Fizinio aktyvumo nauda elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Fizinio aktyvumo nauda elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams	Bendravimas	<i>[Mokosi bendrauti...]; [...bei darbas komandoje]; [...ir žinoma darbas grupėje]; [Motyvuoja tolimesnei veiklai, įtraukiami per fizinę veiklą į grupes, komandas].</i>	4
	Savarankiškumas	<i>[Pirmiausia moko savarankiškumo]; [Savarankiškumo lavinimas, nes daugelį užduočių atlieka patys]; [...moko savarankiškumo].</i>	3
	Emocinis stabilumas	<i>[...emociškai išsikrauna, darosi ramesni]; [...emociškai gali išsikrauti pamokos metu lankstydamas ar žaisdamas]; [Valdyti savo emocijas, išreikšti save pamokoje, nes daugiau erdvės ir mėgstamos veiklos].</i>	3
	Asmeninių savybių lavinimas	<i>[Aš galvoju, kad visgi yra didelis plusas jiems. Jie aš pasakysiu tik vieną dalyką, kad tie vaikai sakysim per kitus dalykus taip neatsiskleidžia kaip per kūno kultūra].</i>	1
	Fizinis parengtumas	<i>[...fiziškai stiprėja]; [...fiziškai stiprėja];</i>	2

Kaip matyti iš gautų rezultatų kūno kultūros mokytojų nuomone, fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams yra labai vertingas ir naudingas, ugdo bendravimą, savarankiškumą, emocinį stabilumą, lavina asmenines savybes, tobulėja fiziškai. Galime daryti išvadą, jog fizinis aktyvumas atveria galimybę patirti judėjimo džiaugsmą, fizinį ir psichinį komfortą, kuria prielaidas saviraiškai ir aktyviam gyvenimo formavimuisi.

Būtina paminėti, jog elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai pasižymi impulsyvumu, negebėjimu įveikti savo reakcijos, todėl labai svarbu, kad šie mokiniai kuo

mažiau patirtų priekaištų, nusivylimų, bausmių ugdymo procese. Interviu pagalba norėta sužinoti, kokius skatinimo būdus taiko kūno kultūros mokytojai pamokos metu: ¹²[*Neskaitant pažymiu, tai aišku ir pagyrimas ir paplojimai čia mes jau patys visko prisigalvojam*]; [*Individualūs pokalbiai su mokiniais. Netaikau nuobaudų, pagyrimai už gerai atliktą darbą*]; [*Pagyriu, stengiuosi kad ir visa klase girdėtų. Ir žinoma teigiamais pažymiais*]; [*Aišku pagrindiniai tai pagyrimas, teigiamas įvertinimas, bet jiems labiausiai reikia dėmesio pamokos metu*]; [*Pagyrimas. Geras pažymys*]. Apibendrinus tyrimo rezultatus matyti, jog mokytojai pagrindinius skatinimo būdus išskiria: pagyrimą, teigiamą įvertinimą. Galima teigti, jog mokytojų požiūris į šiuos mokinius teigiamas ir jie stengiasi juos motyvuoti tolimesnei veiklai.

Dėl šių mokinių elgesio ir emocijų sutrikimo ypatumų dažnai mokiniai būna neklusnūs, reikalaujantys dėmesio, nesilaikantys taisyklių. Interviu pagalba siekta sužinoti kokių priemonių imasi mokytojai, jei mokinys pamokos metu būna neklusnus ir nesilaiko nurodymų: [*Kad tokiu grynai tramdimo priemonių kaip ir nereikia, kita karta užtenka žvilgsnio pasižiūrėt. Arba užšauki garsiau, sušvilpi*]; [*Jokių nuobaudų netaikau. Teigiamas požiūris į mokinį, kalbuosi individualiai*]; [*Netaikau nei nuobaudų nieko <...> Individualiai bandau kalbėtis kas ir kaip*]; [*Stengiuosi nusivesti nuo klasės draugų ir pasiklabėti, nes kažkokių nuobaudų skirimas tik pablogintu situacija*]; [*Duodu pastabų, liepiu pasėdėti ramiai, pažadu skirti jam dėmesio kai tik galėsiu. Klausiu kodėl taip elgiasi*]. Gauti rezultatai rodo, jog dauguma apklaustų mokytojų šio sutrikimo mokiniams nuobaudų netaiko ir stengiasi iškilusias problemas išspręsti kalbantys individualiai. Ir tik vienas iš pedagogų paminėjo, jog skiria pastabas, po kurių taip pat stengiasi kalbėti individualiai. Galima daryti išvadą, jog mokytojų turima patirtis leidžia pasirinkti tinkamiausią sprendimą, kuris turi teigiamos įtakos. Galkienės, (2005) teigimu, mokytojas skirdamas bausmę turėtų būti tikras, kad ji bus įgyvendinta, tik tuomet mokiniai suvoks žodžio reikšmę ir paskatins mokinį nekartoti klaidų.

Kiekvienas mokytojas ugdydamas elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius susiduria su pastoviu elgesio kontroliavimu, dėmesio koncentracijos trūkumais, mokymosi motyvacijos stoka. Respondentų buvo klausama, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, jų nuomonę reiktų. Duomenys pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

Kategorija “Mokytojų nuomonė apie mokinių įsitraukimą į pamokos veiklą” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokytojų nuomonė apie	Pamokos turinio organizavimas	[<i>Manau reikia tinkamai parengti užduotis</i>]; [<i>...svarbu teigiama atmosfera pamokos metu, kuri kažkiek skatins įsitraukti į pamokos veiklą</i>]	2

¹² Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

mokinių išitraukimą į pamokos veiklą	Dėmesys	<i>[Jiems reikia dėmesio darant kitaip nei kiti, išdykaujant, lekiant, bėgant].</i>	1
	Mokinio asmeninės savybės	<i>[Sunku pasakyti, daug kas priklauso nuo pančio vaiko ir žinoma mokytojo]; [Bet kokiu atveju reikia atsižvelgti į tai ko pats mokinys nori, nes per prievartą jis nieko nedarys. Stengiuosi kiek įmanoma leisti užsiimti jiems patinkančia veikla].</i>	2
	Individuali pagalba	<i>[Jiems reikia individualaus priėjimo, mokytojo pagalbininko];</i>	1
	Teigiamas požiūris į mokinį	<i>[Svarbiausia teigiamas požiūris į mokinį]; [...Sakau kūno kultūros pamokoje tai nenorės šokinėti su šokdyne pasiims kamuolį, nenorės kamuolio, atsisės ant suoliuko pasėdės, pamąstys dvi minutes paskui mato, kad aplinkui visi juda ir jis judės].</i>	2

Apibendrinus gautus rezultatus mokytojai išskyrė pagrindinius kriterijus, kurių reiktų įtraukiant mokinius į kūno kultūros pamokos veiklą. Mokytojai paminėjo pamokos turinio organizavimo aspektus, mokinio asmenines savybes, teigiamas požiūris į mokinį. Galima teigti, jog mokytojai vertina realia situacija ir supranta mokinius bei atsižvelgia į jų poreikius. Svarbu paminėti jog, šiems mokiniams svarbu kelti motyvaciją į mokymąsi, ieškoti būdų kaip prieiti prie mokinio atsižvelgiant į jo elgesio ypatumus, tinkamai paruošti ugdymo turinį, bei tenkinti mokinio poreikius. Kiek mažiau mokytojai paminėjo dėmesį, bei individualią pagalbą pamokos metu, tačiau šie du kriterijai taip pat yra labai svarbūs šių mokinių ugdymo procese. Kaip teigia Galkiemė, 2005 mokiniai turintys elgesio ir emocijų sutrikimų, reikalauja daug dėmesio iš mokytojo arba atvirksčiai, todėl mokytojo kontaktas su šiais mokiniais yra labai svarbus ir jiems visuomet reikia nuolatinio skatinimo ir drąsinimo.

2. 4. Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių požiūris į fizinį aktyvumą

Apklausiant mokinius siekta išsiaiškinti mokinių požiūrį į mokyklą, t.y. ar jiems patinka mokykloje. Gauti rezultatai iliustruoti 5 lentelėje.

5 lentelė

Kategorija “Mokinių požiūris į mokyklą” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių požiūris į mokyklą	Patinka mokykla	<i>[Ja, čia geri mokytojai]; [Nu patinka su draugais pabūt]; [Ja]; [Taip, smagu su draugais susitikti]; [Taip. Vaikų yra draugu, mokytis.]; [Taip, beabejos visko išmoksti.]; [Nu patinka]; [Taip, klasiokai draugiški, kai kurie].</i>	8

Nelabai patinka mokykla	<i>[Nelabai, nu nežinau]; [Kartais]; [Nu nevisada];</i>	3
Nepatinka	<i>[Ne. Ką aš žinau, anksti keltis].</i>	1

Tyrimo duomenys atskleidė, jog daugumos respondentų požiūris į mokyklą teigiamas. Toliau pateikus šalutinį klausimą „Kodėl?“, mokiniai išskyrė pagrindines priežastis, kurios lėmė jų tokią nuomonę: susitikimas su draugais; jog mokykloje yra daug draugų; geri mokytojai; galima visko išmokti. Kiek mažiau respondentų pareiškė neigiamą požiūrį į mokyklą. Tai rodo, jog jie nėra visiškai apsisprendę dėl savo nuomonės. Būtina paminėti, jog viena iš priežasčių, kurią išskyrė mokinys, jog reikia anksti keltis.

Interviu metodu tirta, kaip tyrimo dalyviai vertina mokykloje dėstomus mokymosi dalykus. Pasak mokinių, jiems labiausiai patinka:

¹³*[Matematika, mėgstu skaičiuoti]; [Nu gamta, lietuvių kita]; [Kūno kultūra, lietuviu, matematika]; [Kūno kultūra, piešti]; [Muzika, kūno kultūra]; [Kūno kultūra]; [Dailė, lietuvių, geografija]; [Kūno kultūra, darbai, istorija ir anglų]; [Kunce (Kūno kultūra), matematika, technologijos]; [Nežinau]; [Manychiau, kad dailė]; [Muzika, kūno kultūra].*

Tyrimo rezultatai parodė, jog mokinių mėgstamiausias mokymosi dalykas kūno kultūra. Tai leidžia daryti prielaidą, jog mokiniai domisi sportu. Moksliniai šaltiniai patvirtina, jog kūno kultūra šiems mokiniams yra labai svarbi, nes tai sudaro galimybę ugdyti fizines bei emocines mokinių savybes.

Tęsiant tyrimą, interviu metu taip pat buvo norėta sužinoti mokinių požiūrį į sportinę veiklą. Pagrindiniai išgirsti atsakymai buvo: „taip“, „patinka“, „nelabai“. Tai rodo, jog mokiniai mano gana įvairiai. Keletas iš jų dar papildomai paminėjo ir sporto šaką, kuria jie užsiima sportinės veiklos metu. Pasak apklaustųjų, pagrindinės sporto šakos yra krepšinis, imtynės, futbolas.

Būtina pabrėžti, jog mokiniai tyrimo metu išskyrė ne tik požiūrį į fizinę veiklą, bet vietas, kur jie sportuoja: *[Aš sportavau kažkokiam, prie geltonų vartų, nu kur sporto salė]; [Čia stadione]; [Lauke]; [Mokykloje]; [Sporto salėje mokykloje arba ten yra salė, netoli mokyklos]; [Savo kaime]; [Salėje, mokykloje, namie]; [Salėje, su draugais lauke žaidžiam, sportuojam]; [Mes dabar sportuojam kūno kultūros didžiojo salėje]; [Sporto salėje, kartais lauke]; [Mokykloje, salėje]; [Mokykloje, salėje].* Iš gautų rezultatų matyti, jog pagrindinė sportinės veiklos vieta: mokykla, mokyklos kūno kultūros salė. Tikėtina, jog jie sportuodami mokykloje ar mokyklos salėje jaučiasi saugesni savo aplinkoje bei laisvai gali išreikšti save.

¹³ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

Toliau analizuojant tyrimo duomenis, siekta atskleisti, ar mokiniai lanko kūno kultūros pamokas. Kaip jau buvo minėta, jog mokiniai dažniausiai renkasi mokyklą ar jos salę sportinės veikos užsiėmimams, tai padeda tiksliau nustatyti, ar mokiniai sportuoja būtent kūno kultūros pamokų metu. Išsamesni tyrimo rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Kategorija “Mokinių kūno kultūros pamokų lankymas” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių kūno kultūros pamokų lankymas	Lanko kūno kultūros pamokas	<i>[Taip]; [Lankau]; [Taip, man patinka]; [Taip]; [Taip]; [Nu jo]; [Taip]; [Taip lankau]; [Dabar pradėjau lankyti]; [Taip]; [Taip lankau].</i>	11
	Lanko kartais kūno kultūros pamokas	<i>[Lankau kartais, kad mokytoja nepyktų].</i>	1

Apibendrinus pateiktos lentelės duomenis, galima teigti, jog dauguma mokinių lanko kūno kultūros pamokas. Ir tik kartais, išskirdamas priežastį, jog nekonfliktuotų su mokytoju. Tai leidžia daryti prielaidą, jog apklaustieji lanko šias pamokas, nes ten gali atsipalaiduoti nuo kitų sudėtingų akademinų dalykų, dali dirbti individualiai, patenkinant savo poreikius, laisvai bendrauti su bendraamžiais bei užsiimti mėgstama sportine veikla.

Kitas klausimas, kuris buvo užduotas respondentams, kaip jie jaučiasi sportuodami ir kokia jų savijauta po sportinės veiklos, gauti rezultatai iliustruoti 7 lentelėje.

7 lentelė

Kategorija “Mokinių savijauta sportinės veiklos metu ir po jos” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių Būsena sportinės veiklos metu ir po jos	Teigiama Būsena	<i>Sportinės veiklos metu: [Linksma, tiesiog patinka]; [Energingai]; [Nežinau įdomiai, smagu]; [Geresnė savijauta, žvalumas]; [Gerai]; [Gerai. Normaliai]; [Gerai];[Gerai jaučiuosi, energinga].</i>	8
		<i>Po sportinės veiklos: [Žvalusnis, stipresnis]; [Gerai]; [Irgi gerai];[Gerai] ; [Biškuti dušna, prakaitas. Biški ką aš žinau taip normaliai].</i>	5
	Neigiama būsena	<i>Sportinės veiklos metu: [Ką aš žinau kartais pavargęs]; [Nežinau kaip čia jaustis, kartais buna, kad nenoriu sportuoti]; [Biški pavargęs];</i> <i>Po sportinės veiklos: [Biški pavargęs, bet nieko tokio]; [Pavargus bunu]; [Pavargęs]; [Pavargęs]; [Norisi pailsėti ir daugiau, taip</i>	4

		<i>ką nors nuveikti; [Trošku, noriu atsigerti].</i>	7
--	--	--	---

Gauti rezultatai parodė, kaip mokiniai vertina savo savijautą, kai užsiima sportine veikla. Anot respondentų, jie jaučia žvalumą, energiją, gerą savijautą. Šios mokinių nuomonės leidžia daryti išvadą, jog fizinis aktyvumas lemia gerą savijautą visai dienai ir motyvuoja tolimesnei dienos veiklai. Apklaustųjų teiginiai glaudžiai susiję su jų atsakymais, pateiktais, kokia savijauta būna po sportinės veiklos. Tai rodo, jog mokinių gera savijauta išlieka ne tik sportinės veiklos metu, bet ir po jos. Tačiau tyrimo metu taip buvo pastebėta, jog ne vienas mokinys pareiškė, jog jaučia ir nuovargį. Galima teigti, jog emocijų ir elgesio sutrikimų turintis mokinys labiau išsikrauna ne tik emociškai, bet ir fiziškai. Tai rodo, jog jie jaučia nuovargį ir nori poilsio.

Labai svarbią reikšmę turi ne tik sportinė veikla, bet taip pat patiriami sunkumai sportuojant, kad būtų tinkamai pritaikomos užduotys ir atsižvelgiama į mokinio poreikius. Respondentams buvo užduotas klausimas kas jiems sunkiausia sportuojant. Gauti rezultatai iliustruoti 8 lentelėje

8 lentelė

Kategorija “Mokinių patiriami sunkumai sportuojant” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių patiriami sunkumai sportuojant	Patiriami sunkumai sporto šakose	<i>[Krepšinis, nežinau]; [Nu šiaip bėgti sunku ir viskas]; [Nežinau, lengvoji atletika].</i>	3
	Patiriami sunkumai fiziniuose pratimuose	<i>[Man atrodo, kad atsilenkimus gal]; [Prisitraukimus gal daryti, nežinau]; [Kaip čia pasakius, gal prisitraukimai]; [Šokinėti per suoliuką jaučiu arba atsispaudimus daryti]; [Daryti atsilenkimus, prisitraukimus]; [Prisitraukimai, kai reikia daryti]; [Nežinau kas sunkiausia, prisitraukimai sunkiausia].</i>	7
	Nepatiria sunkumų sportinėje veikloje	<i>[Kaip ir nieko]; [Kad viskas normalei].</i>	2

Tyrimo duomenys rodo, jog pagrindiniai mokinių sunkumai patiriami atliekant fizinius pratimus. Galima teigti, jog mokiniams, turintiems elgesio emocijų sutrikimų yra sunku sukaupti dėmesį, suvokiant šių pratimų atlikimo techniką bei pedagogo pateiktas rekomendacijas kaip teisingai atlikti pratimą. Silpnas fizinis parengtumas taip pat neleidžia tinkamai atlikti pratimo ir

todėl mokiniai gali jausti nepasitenkinimą. Taip pat iš 4 lentelės duomenų galima matyti, kad mokiniai patiria sunkumų ir sporto šakose. Kaip jau buvo minėta, šiems mokiniams yra sunku sukaupti dėmesį ir įsisavinti pagrindinius sporto šakų aspektus. Galima teigti, jog tokie mokiniai yra impulsyvūs, neprognozuojami, reikalaujantys individualaus dėmesio.

Respondentų buvo klausama, kokios užduotys patinka kūno kultūros pamokos metu. Gautus tyrimo rezultatus iliustruoja 9 lentelė.

9 lentelė

Kategorija “Mėgstamos užduotys kūno kultūros pamokos metu” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mėgstamos užduotys kūno kultūros pamokos metu	Sporto šakos	<i>[Futbolas, dar su draugais kitą kartą pamėtom iš baudinių į krepšinį]; [Nu dažniausiai tai futbolas]; [Krepšinį žaisti, mėtyti kamuolį]; [Varytis kamuolį mėtyti į krepšinį]; [Krepšinį žaisti]; [Krepšinis]; [futbolas]; [krepšinį žaisti]; [kartais jei užsimanom krepšinį ir šiaip taip ką nors]; [Bėgimas, akrobatika, atsilenkimus daryti].</i>	10
	Fiziniai pratimai	<i>[Kamuoliu, pritupimus]; [Prisitraukimai, atsilenkimas];</i>	2
	Judrieji žaidimai	<i>[Estafetės]; [kvadratą, bėgti ratus su kamuoliais ten žaisti]; [kvadratas]; [Ratus bėgti]; [Nu šiaip kvadratą kartais palošiam].</i>	5

Remiantis šios lentelės duomenimis, buvo sužinota, kokios užduotys kūno kultūros pamokos metu patinka mokiniams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų. Galima pastebėti, jog mokinių išvardintos sporto šakos yra vienos iš populiariausių. Moksliniai šaltiniai teigia, jog sporto šaka yra fizinio aktyvumo forma, kuri prisideda prie esminio vaikų vystimosi judėjimo įgūdžių ir fizinės kompetencijos. Kaip ir sporto šakos, taip ir fiziniai pratimai bei judrieji žaidimai leidžia mokiniams pateikti save pagal savo poreikį ir fizines galimybes. Galima daryti prielaidą, kad mokinys, turintis elgesio ir emocijų sutrikimų gali laisvai dalyvauti fizinėje veikloje kaip ir visi kiti vaikai.

Paklausus respondentų, ar greitai pavargsta sportinės veiklos metu, pagrindiniai atsakymai nuskambėjo ¹⁴*[Nu šiaip greitai]; [Ne, žiūrint kokių tempų dirbu]; [Ne]; [Ne]; [Ne]; [Ne]; [Ne]; [Ne]; [Ne]; [Nelabai, bet leidžia mokytoja pailsėti]; [Nelabai]; [Nu per visą pamoką biški pavargstu].* Tai rodo, jog ši veikla mokinius motyvuoja ją užsiimti. Tokie mokinių argumentai leidžia manyti, jog jiems fizinė veikla nėra sudėtinga. Taip pat tikėtina, jog

¹⁴ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

pedagogai skatina užsiimti juos fizine veikla, taikydami tam tikrus metodus, atsižvelgiant į vaikų poreikius.

Tyrimo metu taip pat norėta išsiaiškinti ar apklausti mokiniai lanko kokį sporto būrelį. Analizuojant interviu metu gautus rezultatus, buvo pastebėta, jog visi atsakymai buvo neigiami.

¹⁵[*Lankau, štangine (treniruoklius)*]; [*Ne*]; [*Nėra laiko*]; [*Lankiau, bet nebelankau*]; [*Nu dabar nebe, bet lankiau krepšini*]; [*Ne*]; [*Ne*]; [*Krepšini lankiau aną kartą*]; [*Dar ne*]; [*Ne dar ne*]. Galima daryti išvadą, jog svetimoje aplinkoje šie mokiniai negali jaustis laisvai, nes ten privalo laikytis tam tikrų nurodymų. Taip pat elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai yra išsiblaškę ir negali susikaupti ties konkrečia veikla.

Kaip jau buvo minėta, jog mokykla emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems mokiniams yra artima aplinka, kurioje jie laisvai bendrauja su bendraamžiais, laisvai reiškia mintis tobulėja ir ugdomi. Šioje aplinkoje svarbų vaidmenį užima ir mokytojai. Interviu pagalba siekta sužinoti kaip mokiniai sutaria su kūno kultūros mokytoju pamokos metu. [*Jo gerai*]; [*Nu gerai*]; [*Gerai*]; [*Su visais gerai sutari*]; [*Gerai*]; [*Gerai*]; [*Gerai*]; [*Gerai*]; [*Nu gerai šiaip*]; [*Gerai, normalei šiaip*]; [*Gerai sutariu*]; [*Gera*]. Galima daryti prielaidą, jog mokytojai geba pasirinkti tinkamą būdą kaip prieiti prie mokinių, remiantis savo asmenine patirtimi, bei sudominti fizine veikla ir motyvuoti mokinius tolimesniam darbui.

Pamokų metu didelę reikšmę užima ne tik mokytojų patirtis, bendravimas, bet taip pat ir jų pagalba mokiniams turintiems tam tikrų sunkumų, atliekant užduotis. Išanalizuoti tyrimo metu gauti rezultatai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Kategorija “ Kūno kultūros mokytojų pagalba mokiniui atliekant užduotis pamokos metu” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Kūno kultūros mokytojų pagalba mokiniui atliekant užduotis pamokos metu	Mokytojas padeda atlikti užduotis pamokos metu.	[<i>Padedą</i>]; [<i>Taip</i>]; [<i>Taip</i>]; [<i>Taip</i>]; [<i>Taip</i>]; [<i>Visada padeda nereikia prašyti pačiai pagalbos</i>]; [<i>Padedą, jeigu atsilenkimus nemoku, turi palaikyti, ateina padeda</i>]; [<i>Taip paaiškina, kaip daryti parodo</i>]; [<i>Nu žiūrint kokias, kai prisitraukimus reikėjo daryti tai padėjo biški</i>].	9
	Visas užduotis atlieku pats	[<i>Ne pats atlieku</i>]; [<i>Nu nereikia padėt aš pats atlieku</i>].	2
	Kartais padeda	[<i>Kartais. Kartais pats paprašau</i>]	1

¹⁵ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

Gauti rezultatai atskleidė, ar kūno kultūros mokytojai padeda mokiniams atliekant užduotis pamokos metu. Galima pastebėti, jog dauguma elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai atsakė teigiamai, jog pamokos metu mokytojai jiems padeda. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, teigiamą mokinių ir mokytojų bendradarbiavimą kūno kultūros pamokoje, pamokų rezultatyvumą, Tuo pačiu galima teigti, jog fizinio ugdymo procesas pamokos metu vyksta sklandžiai ir leidžia mokiniui fiziškai ugdytis, skatina būti aktyviam.

Mokslininkų (Adaškevičienės, 2008; Grinienė, Dudonienė, 2003) pažymi fizinį aktyvumą kaip svarbų sveikos gyvensenos, veiklumo ir aktyvumo komponentą, kuris stimuliuoja fizinį ir psichinį vystimąsi. Interviu metu norėta sužinoti mokinių požiūrį į fizinio aktyvumo naudą. Tyrimo rezultatus iliustruoja 11 lentelė

11 lentelė

Kategorija “Mokinių požiūris į fizinio aktyvumo naudą” ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių požiūris į fizinio aktyvumo naudą	Sveikata	<i>[Geresnė savijauta, žvalumas]; [Nu kad sveikata, kad pačiam būtų geriau, kad figūra būtų gera]; [Sveikatai gerai viskas yra]; [Nežinau, svoris krenta, geriau jaučiuos, išnaudoju daugiau energijos, žvalesnė palieku].</i>	4
	Fizinės savybės	<i>[Nu ką geriau būtų, kad stiprus būtum]; [Teikia ištvermę, svoris krenta, daugiau kaip ir nieko]; [Ištvermingumą]; [Net neįsivaizduoju, nu šiaip biški stiprėju, ir tai galiu ilgiau biški pabėgti ir tai ne visada];</i>	4
	Sportiniai siekiai	<i>[Kad busi aktyvus ir gal tapsi pavyzdžiui futbolinku ar dar kas nors].</i>	1
	Teigiama nauda	<i>[Man atrodo, teigiamą gal].</i>	1
	Nežinau	<i>[Nu nežinau]; [Nu raumenys dirba, nu nežinau daugiau, gal geriau ką išmoksti]; [Nu nežinau sportiškas būni]; [Lėčiau pavargsti, ką aš žinau gal gyvenime praverčia].</i>	4

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti mokinių požiūris į fizinio aktyvumo naudą. Respondentai išskyrė pagrindinius fizinio aktyvumo naudos kriterijus: sveikatos gerinimas, fizinių savybių ugdymas, fizinis parengtumas. Iš to galime daryti prielaidą, jog emocijų ir elgesio sutrikimų turintys mokiniai, suvokia teigiamą fizinės veiklos naudą, ne tik kaip žaidimą ar smagią veiklą, bet kaip ir teigiamą poveikį jų organizmo vystimuisi. Anot Kviklienės, (2001) įrodyta, jog kryptingai organizuotas mokinių fizinis aktyvumas teigiamai veikia jų fizinį parengtumą, požiūrį į sveikatą bei kūno kultūrą. Dalis apklaustųjų fizinės veiklos nauda abejojo atsakydami, jog jie

nežino, tačiau atsakymuose įvardino bent vieną teiginį, kuris rodė, fizinio aktyvumo naudą. Galima teigti, jog mokiniams trūksta žinių apie fizinį aktyvumą ir tai gali būti reikšminga formuojant teigiamą mokinių požiūrį į fizinės veiklos naudą.

Tyrimo duomenų apibendrinimas

Anot autorių Geležinienės, Vasiliauskienės, Vyšniauskienės, (2011) mokykloje elgesio ir emocijų sutrikimų turintys vaikai pasižymi neklusnumu pamokų metu, agresyviu elgesiu, mokymosi motyvacijos stoka, vengimu lankyti mokyklą, pamokas dirbti ir bendradarbiauti ne tik su mokytoju, bet ir su bendraamžiais. Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus pedagogai išskyrė patiriamas problemas, sunkumus ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokose. Pedagogai išskyrė, jog pamokų metu elgesio ir emocijų sutrikimų mokiniai kelia pavojų ne tik sau, bet ir aplinkiniams, netinkamas elgesys pamokos metu (daužosi, stumdosi, būna agresyvūs, konfliktiški, neatlieka užduočių, blaškosi pamokos metu, nesukaupia dėmesio užduočių atlikimui). Tyrimo metu pedagogai išskyrė kaip svarbų komponentą šių mokinių ugdymo procese, pamokos turinio individualizavimą. Mokytojai paminėjo, jog dažniausiai reikia individualizuoti užduotis šiems mokiniams, nes kitaip neatlieka užduočių, daro ne tai kas užduotą, be viso šito jiems reikia individualios pagalbos ir dėmesio pamokos metu.

Kaip teigia, Galkienė (2005) ugdymo programos turi būti pritaikomos atsižvelgiant į mokinio sutrikimą, konkrečius gebėjimų trūkumus ir sudaromos palankios sąlygos lavinimuisi. Gauti rezultatų duomenys atskleidė, jog pedagogai elgesio ir emocijų sutrikimą turintiems mokiniams užduotis skiria pagal bendrąją programą individualizuodami fizinio aktyvumo rūšis, formas pagal kiekvieno mokinio poreikius ir galimybes. Kadangi ne visada užduotys pagal bendrąją programą yra veiksmingos elgesio ir emocijų sutrikimą turintiems mokiniams. Mokytojai išskyrė pagrindines mėgstamiausias fizinio aktyvumo rūšis/formas šiems mokiniams kaip: judrieji žaidimai, sporto šakos (lengvoji atletika, krepšinis, futbolas, tinklinis).

Tyrimo duomenys atskleidė elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių požiūrį į fizinį aktyvumą. Mokiniai teigiamai vertina kūno kultūros dalyką, pagrįsdami, jog dažniausiai sportuoja mokykloje. Sportuodami jie jaučia žvalumą, energiją, gerą savijautą. Anot mokinių, kūno kultūros mokytojai padeda jiems atlikti užduotis pamokos metu. Šie mokiniai išskiria pagrindinius fizinio aktyvumo naudos kriterijus: sveikatos gerinimas, fizinių savybių ugdymas, fizinis parengtumas.

Išvados

1. Remiantis mokslinės literatūros duomenimis, *elgesio ir emocijų sutrikimai* – tai elgesio ir emocijų reakcijos, pasireiškiančios mokykloje, ryškiai besiskiriančios nuo įprastų amžiaus, kultūros, bei etninių normų, kurios daro neigiamą įtaką veiklai. Esminiai elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių vaikų ugdymo ypatumai: ugdymo proceso dalyvių poreikių identifikavimas, faktorių lemiančių pageidaujama ar nepageidaujama elgesį, analizavimas ir bendros veiklos strategijų numatymas. Fizinė veikla ir sportas labai svarbūs elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems vaikams. *Fizinis aktyvumas* – tai bet koks kūno judesys, kuris skatina medžiagų apykaitą ir fizinės žmogaus pastangas. Fizinis aktyvumas - svarbi sveikatinimo priemonių dalis. *Sveikatinimas* – sveikatos stiprinimas: ugdymo siekis – suteikti individui aukštesnę gyvenimo kokybę, iš esmės pagerinti sveikatą. Užsiimant fizine veikla sudaroma galimybė ugdyti fizinės bei emocinės mokinių savybes. Moksliniais tyrimais nustatytas fizinio aktyvumo poveikis/svarba elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymui. Tyrimai rodo, kad fizinis aktyvumas daro teigiamą poveikį elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių bendrai savijautai, judesių koordinacijai, mokymosi motyvacijai, pažinimo veiklai, elgesio formavimui.
2. Kūno kultūros mokytojų apklausos rezultatai atskleidė, kad kūno kultūros mokytojai atpažįsta elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius pamokoje. Kūno kultūros mokytojų apklausos duomenys atskleidė tokias pagrindines pedagogų patiriamas problemas, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokose: netinkamas mokinio elgesys (agresyvus, konfliktiškas elgesys, neatlieka užduočių, kelia pavojų sau ir aplinkiniams), mokinio dėmesio sunkumai (blaškosi, nesukaukia dėmesio užduotims atlikti).
3. Nagrinėjant pedagogų taikomus ugdymo metodus, fizinio aktyvumo rūšis, formas, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius, nustatyta, kad kūno kultūros pamokose pedagogai užduotis skiria pagal bendrąją programą, ir specialių fizinio aktyvumo rūšių ir formų netaiko. Nustatyta, kad pedagogų taikomos fizinio aktyvumo rūšys ir formos pagal bendrąją programą šiems mokiniams ne visada veiksmingos. Kūno kultūros mokytojai atsižvelgia į kiekvieno mokinio poreikius individualizuodami jiems fizinio aktyvumo rūšis/formas, pagal mokinių gebėjimus, kontroliuodami fizinį krūvį bei jų elgesį pamokos metu. Nustatyta, kad kūno kultūros mokytojai kūno kultūros pamokose užduotims atlikti renkasi individualų ugdymo metodą ir kiek mažiau grupinį. Anot kūno kultūros

mokytojų, šie metodai tinka ir yra veiksmingi ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius.

4. Tiriant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių požiūrį į fizinį aktyvumą, nustatyta, kad šie mokiniai teigiamai vertina kūno kultūros pamokas, įvardindami jas, kaip viena iš mėgstamiausių mokymosi dalykų. Sportuodami jie jaučia žvalumą, energiją, gerą savijautą. Mokiniai išskiria pagrindinius fizinio aktyvumo naudos kriterijus: sveikatos gerinimas, fizinių savybių ugdymas, fizinis parengtumas. Anot mokinių, kūno kultūros mokytojai padeda jiems atlikti užduotis pamokos metu.

Literatūra

1. Adaškevičienė, E. (2008). *Silpnos sveikatos vaikų fizinis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
2. Andersen, L., Mechelen, W. (2005). Are Children of Today Less Active than Before and is their Health in Danger? What can we do? *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 15 (5), 268—270.
3. Auxter, D., Pyfer, J., Huetting, C. (1997). *Principles and Methods of Adapted Physical Education and Recreation*. St. Louis, MO: Mosby
4. Bailey, R. (2006). Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. *Journal of School Health*, 76(8), 397 – 401.
5. Biddle, S., Gorely, T., Marshall, S. J., Murdey, I., Cameron, N. (2004). Physical activity and sedentary behaviours in youth: issues and controversies. *Journal of the Royal Society of Health*, 124 (1), 29 - 33.
6. Bishop, P., Beyer, R. (1995). Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD): Implications for physical educators. *Palaestra*, 11(4), 39-45.
7. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2009). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
8. Blauzdys, V. (1998). *Fizinio ugdymo kaitos kryptis ir situacija bendrojo lavinimo mokyklose*. Vilnius: Pedagogikos institutas.
9. Blauzdys, V. (2001). *Darželinukų ir moksleivių fizinio ugdymo kaita: mokymo priemonė kūno kultūros specialybės studentams*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
10. Blauzdys, V. (2002). *Naujoviška kūno kultūros pamoka: mokymo priemonė kūno kultūros specialybės studentams, magistrantams*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
11. Bobrova, L. (2002). Šiuolaikinės pradinukų kūno kultūros ugdymo kryptys. *Pradinis ugdymas*, 3, 54-56. Kaunas.
12. Calvill, N., Kahlmeier, S., Racioppi, F., (2006). *Physical activity and health in Europe: evidence for action*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
13. Churton, M.W. (1989). Hyperkinesis: A review of the literature. *Adapted Physical activity Quaterly*, 6, 313-327.
14. Craft, D.H., (2000). Learning disabilities and attention deficits. *Adapted physical education and sport* 127-141. Champaign, IL: human Kinetics.
15. *Dėl mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo* (2011).

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404013&p_query=&p_tr2=
(žiūrėta 2012 02 15).

16. Dembinskas, A. (2003). *Psichiatrija*. Vilnius: Vaistų žinios.
17. Dervinytė – Borgozoni, A. (2008). *Pagalbos galimybės aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintiems vaikams*. Metodinės rekomendacijos mokyklų specialistams. Švietimo ir mokslo ministerija. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Vilnius. <http://www.sppc.lt/index.php?582316547> (žiūrėta 2012-02-15).
18. Gage, N., Berliner, D. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma littera.
19. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
20. Geležinienė, R. (2009). *Įrodymais grįstos mokytojo veiklos konstravimas ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius* (Nepublikuota daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2009).
21. Geležinienė, R. (2010). Mokytojo veiklos konstravimas remiantis įrodymais grįsta praktika. *Specialusis ugdymas*, 1(22), 59 – 83.
22. Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (2011). *Mokomės kartu. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams*. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
23. Gerulaitis, D., Gudinavičius, B., Jurevičienė, M., Radzevičienė, L., Baranauskienė, I. (2011). Neįgaliųjų sveikatinimo lūkesčių tenkinimas NVO veiklose. Visuomenės sveikata. *Sveikatos mokslai*, 1, 3837 – 3842.
24. Grakauskaitė – Karkockienė, D. (2003). *Kūrybos psichologija*. Vilnius: Logotipas.
25. Grinienė, E., Bartašius, T. (2001). Sveikatą stiprinančios mokyklos paauglių fizinis pajėgumas. *Sporto mokslas*, 3 (25), p. 52-59.
26. Gudžinskienė, V., Česnavičienė, J. (2002). Sveikatos ugdymas bendrojo ugdymo sistemoje. *Pedagogika*, 60. Vilnius.
27. Gudžinskienė, V., Česnavičienė, J., Suboč, V. (2007). *Sveikos gyvensenos ugdymas mokykloje*. Tyrimo ataskaita http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/kiti/SVEIKOS%20GYVENSENOS%20UGDYMAS%20MOKYKLOSE.pdf [žiūrėta 2012-01-25].
28. Hallahan, D., P. Kauffman, J., M. (2003). *Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
29. Harland, S. (2007). *Hiperaktyvus ar labai gabus?* Vilnius: Presvika.

30. Harvey, W. J., Reid, G. (2003). Attention-deficit / Hyperactivity disorder: A review of research on movement skill performance and physical fitness. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 22, 1 - 20.
31. Hogenova, A. (2002). Physical Culture at the Beginning of the New millennium. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 2(43), 29 – 36.
32. Jankauskienė, R. (2008). *Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas?* Kaunas. Medicina 44 (5). <http://medicina.kmu.lt/0805/0805-021.pdf> (žiūrėta 2012-02-12).
33. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
34. Juodraitis, A. (2003). Vaikai, turintys emocijų ir elgesio sutrikimų. Ambrukaitis, J. (Sud.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p.274-293). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Juškelienė, V. (2003). *Sveikata ir fizinis aktyvumas*. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas.
36. Kaffemanas, R. (1999). Globos namų auklėtinių elgesio problemos. *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga (p. 22 – 24). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
37. Kaffemanienė, I., Tereikienė, V. (2003). Ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinės raidos ir elgesio sutrikimų korekcija. *Specialusis ugdymas* . 1 (8), (p.15 – 30).
38. Kairytė, R. (1995). *Aukštesniųjų klasių mokinių fizinis aktyvumas, protinis darbingumas ir sveikata*. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas.
39. Kay, J. (2007). *Behavioural, Emotional and Social Difficulties*. New York: Continuum.
40. Kardelis, K., Kavaliauskas, S., Balzeris, V. (2001). *Mokyklinė kūno kultūra: realijos ir kultūros pamokas*. *Sporto mokslas*, 2(24), 55-62.
41. Kardelis, K., Stakytė, S. (2003). Skirtingo fizinio aktyvumo paauglių mokymosi motyvacijos ir psichosocialinės sveikatos duomenų sąsaja. *Sporto mokslas*. 4(34), (p. 38 – 44). Vilnius.
42. Kirk, D. (2002). The Social Construction of the Body in Physical Education and Sport. *The sociology of sport and physical education*. (p. 79- 91). London and New York: RoutledgeFalmer.
43. Kirkcaldy B., D., Shepard R., J., Siefen R., G. (2002). The Relationship Between Physical Activity and Self Image and Problem Behaviour Among Adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*; 37(11), 544 - 550.
44. Kviklienė, R. (2001). *Aerobikos ir krepšinio panaudijimas mergaičių fiziniam parengtumui per kūno kultūros pamokas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

45. Lietuvos gyventojų 2011–2012 metų fizinio aktyvumo skatinimo programa (2011). <http://www.kksd.lt/index.php?3830455798> (žiūrėta 2012-02-15).
46. Malinauskas, R., Malinauskienė, V. (2007). Sportuojančio jaunuolio psichikos sveikata ir vidinė darna. *Sveikatos mokslai*. 3, 638 – 936.
47. Masiulionienė, G., Mikelkevičiūtė, J., Ostasevičienė, V. (2007). Dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo raiškos mažinimas pagal taikomosios fizinės veiklos programą. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*. 1 (64) 30 – 35.
48. Myers G., D. (2000). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
49. Nasvytienė, D. (2005). Vaiko elgesio ir emocinės problemos. Psichologinis įvertinimas ir pagalba. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
50. Ostasevičienė, V. (2008). *Specialiųjų poreikių vaikų elgesio ir emocijų sutrikimų įvertinimas ir jų ugdymas per taikomąją fizinę veiklą*. Kaunas: Vaistų žinios.
51. Owczarek, S. (2005). *Ikimokyklinuko gimnastika*. Kaunas: Šviesa.
52. Pagrindinio ugdymo bendrosios programos. *Kūno kultūra*. (2008). http://www.smm.lt/ugdymas/docs/programos/10_Kuno_kultura.pdf (žiūrėta 2012 03 15).
53. Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos. *Specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/BP%20pritaikymo%20rekomendacijos.pdf> (žiūrėta 2012-02-21).
54. Poderys, J. (2004). *Kineziologijos pagrindai*. Kaunas. Kauno medicinos universiteto leidykla.
55. Rabiner, D. (2010). Exercise as a treatment for ADHD. <http://www.sharpbrains.com/blog/2011/01/07/exercise-as-a-treatment-for-adhd/> (žiūrėta 2012-02-10).
56. Radzevičienė, L. (2003). *Vaikų turinčių specialiųjų poreikių psichosocialinė raida*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
57. Ribakovienė V. (2005). *Vaikų ir paauglių depresijos: klinikos ir diagnostikos ypatumai*. http://www.neuroseminarai.lt/uploads/pdfai/Neuro_2005_Nr2_078-084.pdf (žiūrėta 2012-01-20).
58. Rief, S. (2005). *How to reach and teach children with ADD/ADHD*. San Francisko: Jossey-Bass.
59. Sherill, C. (1998). *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan*. Dubuque. IA: WCB/McGraw-Hill.
60. Skurvydas, A. (2001). *Judesiu valdymo ir sporto fiziologijos konspektai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.

61. Skurvydas, A. (2003) *Sistemų ir evoliucinės mąstymo paradigmos (kultūros) iššūkiai sporto mokslui. Olimpinis švietimas ir kultūra*. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius
62. Stonkus, S (Red.) (2002). *Sporto terminų žodynas*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
63. Stubbe, D., E., (2000). Attention deficit /hyperactivity disorder: Historical perspective, current controversies, and future direction. *Child and Adolescent Psychiatric Clinic of North America*,9, 469-479.
64. *The oxford dictionary of sports and medicine*. (1997). Oxford: Oxford University Press.
65. Utz, K. (2001). *Tu priklausai mums! Neįprasto elgesio vaikų integravimas*. Vilnius: Presvika
66. Verret, C., Guay, M. C., Berthiaume, C., Gardiner, F., Beliveau, L., (2012). *Physical activity program leads to better behavior for children with ADHD*. *Science new psychology*.
<http://www.sciencenewline.com/psychology/summary/2012011815310037.html> (žiūrėta 2012 03 18).
67. Vilūnienė, A., Volbekienė, V. (2001). *Kūno kultūros pamoka*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
68. Viliūnienė, A., Volbekienė, V. (2004). *Kūno kultūros pamoka*. Kaunas. Lietuvos kūno kultūros akademija.
69. Volbekienė, V., Murinienė, L. (1998). *Fizinis aktyvumas*. Kaunas. Lietuvos kūno kultūros akademija.
70. Zambacevičienė, E., P. (2002). *Pagalbos būdai hiperaktyviems vaikams*. Psichikos sveikatos prielaidos studijuojantiems psichologija. Šiauliai: ŠU.

Sandra Ivanauskaitė
**THE TRAINING OF CHILDREN WITH BEHAVIOR AND EMOTION DISORDER IN
PHYSICAL EDUCATION**
The Master's Degree Thesis

Summary

The paper analyses the behavior and emotional problems of students with the peculiarities of physical education classes. Interview survey was conducted with the aim - to reveal emotional and behavioral problems with students, educational features of physical education classes, general education school. The study included 12 students with emotional and behavioral disorders, learning in general education schools and five physical education teachers, developing emotional and behavioral problems with students.

The empirical part deals with emotional and behavioral problems of students with problems of physical education lessons, pupils' learning needs, pupils' attitudes towards physical activity. The main empirical findings:

The study identified the following key issues arising from teaching, developing emotional and behavioral problems for students with physical education classes: endanger yourself and others, inappropriate student behavior in the classroom, student attention difficulties.

Teachers appointed under the common task of the program, without distinction of behavioral and emotional problems with students from all classes. However, the application of physical activity types and forms of the general program for these students is not always effective. Physical education teachers take into account each student's needs and adapt them to physical activity / forms.

Students with behavioral and emotional disorders have positive attitude towards school. It welcomes the subject of Physical Education in support of the most sports in school. Playing sports, they feel the freshness, energy and wellbeing. According to students, physical education teachers help them perform tasks during the lessons. These students highlight the main benefits of physical activity criteria: improvement of health, physical education and physical fitness. *Keywords:* physical activity, physical education, emotional and behavioral disorder pupils, education.

Priedai

Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių ugdymas kūno kultūros pamokose

Interviu klausimai kūno kultūros pedagogams

Demografiniai duomenys

Jūsų amžius?

Jūsų pedagoginis darbo stažas?

Kokių klasių kūno kultūros mokytojas, Jūs esate?

Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai

1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti?
  - Ar jos veiksmingos šiems mokiniams?
  - Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?

7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai.
- Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?
  - Kokie metodai tinkamiausi?
8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?
9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?
10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?
11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?

**Elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių ugdymas kūno kultūros
pamokose**

Interviu klausimai mokiniams

Koks tavo amžius?

1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu?
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk koks?
12. Kaip tu sutari su mokytoju pamokos metu?
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?

Pedagoginės psichologinės tarnybos išvados apie mokinių sutrikimus

1. Lytis - vyr., amžius – 14 m., klasė – 7. Kompleksinis sutrikimas: aktyvumo ir dėmesio bei specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo) matematikos sutrikimai.
2. Lytis - vyr., amžius – 11 m., klasė – 5. Kompleksinis sutrikimas: kiti raidos sutrikimai: (sulėtėjusi psichinė raida), emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos (dėmesio) opozicinis neklusnumas.
3. Lytis - vyr., amžius – 12 m., klasė – 6. Kompleksinė mokymosi negalė dėl specifinių pažinimo procesų: lingvistinių, atminties ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos (dėmesio)sutrikimų.
4. Lytis - vyr., amžius – 13 m., klasė – 7. Emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos (dėmesio, veiklos planavimo ir reguliavimo) sutrikimai.
5. Lytis - vyr., amžius – 16 m., klasė – 9. Kompleksinė mokymosi negalė dėl specifinių pažinimo: girdimojo suvokimo, kinestezinio suvokimo regimosios analizės ir sintezės, visumos suvokimo, emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos(dėmesio) sutrikimų.
6. Lytis - vyr., amžius – 15 m., klasė – 9. Kompleksinis sutrikimas aktyvumo ir dėmesio bei bendrieji mokymosi sutrikimai.
7. Lytis - mot., amžius – 15 m., klasė – 9. Kompleksinė mokymosi negalė: savireguliacijos sutrikimas (dėmesio stoka), specifiniai pažinimo procesų (girdimojo suvokimo, regimosios atminties) sutrikimai; akustinė, optinė disgrafija, disleksija.
8. Lytis - vyr., amžius – 13 m., klasė – 6. Kompleksinė mokymosi negalė dėl specifinių pažinimo procesų: (girdimojo suvokimo, lingvistinių, atminties procesų) ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos (savireguliacijos – veiklos strategijų trūkumo sutrikimų) sutrikimų.
9. Lytis - vyr., amžius – 11 m., klasė – 5. Mokymosi sunkumai dėl emocijų, elgesio ir socialinės raidos (savireguliacijos – dėmesio, impulsyvumo ir lėtos veiklos spartos) nepakankamumo.
10. Lytis - vyr., amžius – 13 m., klasė – 7. Kompleksinė mokymosi negalė dėl specifinių pažinimo (girdimojo suvokimo) ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos (dėmesio) sutrikimų.
11. Lytis - mot., amžius – 14 m., klasė – 8. Kompleksinė mokymosi negalė dėl specifinių pažinimo: girdimojo suvokimo ir lingvistinių, audiovizualinių, emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų: savireguliacijos (dėmesio)sutrikimų.
12. Lytis - mot., amžius – 15 m., klasė – 9. Kompleksinis sutrikimas: raidos (ribotas intelektas), emocijų, elgesio ir socialinės raidos: savireguliacijos (dėmesio, asteniškumas) sutrikimas.

Kūno kultūros mokytojų apklausos (interviu) duomenys

1 protokolą

Interviu klausimai	Kūno kultūros mokytojų atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokių klasių kūno kultūros mokytojas Jūs esate?	5 - 10 klasių
Koks jūsų amžius?	44 metai
Koks jūsų pedagoginio darbo stažas?	23 metai
Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai	
1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?	<i>Pasirodo, kad tenka</i>
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?	<i>Vyresniukai, kurie bent pas mane jie neišsiskiria iš kitų</i>
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?	<i>Ne, jie neišsiskiriantys</i>
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.	<i>Pas mane tokiu nėra, bet pas kolege dirbančia, agresyvumas, chamiškumas, net kitą kartą, bet pasibaigia pamoka ir viskas išeinam.</i>
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?	<i>Ne nepasakyčiau kad reikia, nes kad ir su kitais mokiniams dirbant, mes juos grupelėm suskirstom žūrim pagal fizinį pajėgumą, mes juos suskirstom ir visai kitus pratimus duodame.</i>
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti? <ul style="list-style-type: none"> • Ar jos veiksmingos šiems mokiniams? • Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	<i>Nieko aš asmeniškai grynai jiems neduodu, jie dirba su visa klase tik koreguoju krūvį.</i> - <i>Žaidimai, yra vieni, kurie mėgsta lengvąją atletiką, kitiems krepšinis patinka labiau, skirtingai, kitiems futbolas.</i>
7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai. <ul style="list-style-type: none"> • Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	<i>Žinokit, kad tinka. Sakysim matau jeigu tas vaikas pratimo nedaro aš jam jo ir neduodu. O taip daro jie viską kartu. Sakysim frontalus ar grupinis, tas grupinis sakysim tenais jei jam ten nepavyksta eina su silpnesne grupe. Kažkaip automatiškai</i>

<ul style="list-style-type: none"> • Kokie metodai tinkamiausi? 	<p><i>tas pas mus išsiskirsto, mes nejaučiam.</i></p> <p><i>Aišku individualiai prieiti prie vaiko ir grupiniai dažniausiai. Dažniausiai dominuoja grupinis.</i></p>
<p>8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?</p>	<p><i>Aš galvoju, kad visgi yra didelis plusas jiems. Jie aš pasakysiu tik vieną dalyk, kad tie vaikai sakysim per kitus dalykus taip neatsiskleidžia kaip per kūno kultūra.</i></p>
<p>9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?</p>	<p><i>Neskaitant pažymiu, tai aišku ir pagyrimas ir paplojimai čia mes jau patys visko prisigalvojam.</i></p>
<p>10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?</p>	<p><i>Kiek jau dirbu metų matomai ta patirtis yra tokia tie vaikai mane pažįsta. Kad tokiu grynai tramdimo priemonių kaip ir nereikia, kita karta užtenka žvilgsnio pasižiūrėt. Arba užšauki garsiau, sušvilpi.</i></p>
<p>11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?</p>	<p><i>Dėmesio bent jau kūno kultūros pamokoje jiems užtenka. Nuo paties vaiko dar aišku priklauso, ką jis nori. Sakau kūno kultūros pamokoje tai nenorės šokinėti su šokdyne pasiims kamuolį, nenorės kamuolio, atsisės ant suoliuko pasėdės, pamąstys dvi minutes paskui mato, kad aplinkui visi juda ir jis judės.</i></p>

Kūno kultūros mokytojų apklausos (interviu) duomenys

2 protokoląs

Interviu klausimai	Kūno kultūros mokytojų atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokių klasių kūno kultūros mokytojas Jūs esate?	5 - 8 klasių
Koks jūsų amžius?	52 metai
Koks jūsų pedagoginio darbo stažas?	30 metai
Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai	
1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?	Taip
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?	Labiau linkę dirbti atskirai, hiperaktyvūs, hipoaktyvūs.
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?	Nekolektyviški, nedrausmingi, reikia pastoviai kontroliuoti elgesį.
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.	Trukdo pamokos eigą, pas dominuoja negatyvus elgesys, iššaukia nuovargį sau tokiu elgesiu, toliau pamokos eiga šiems mokiniams būna nebenaudinga.
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?	Taip, kadangi jiems dažnai reikia individualios pagalbos.
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti? <ul style="list-style-type: none"> • Ar jos veiksmingos šiems mokiniams? • Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	Pagal mokinių poreikį. Nebent tuo atveju kai vyksta atsiskaitymas atlieka visas užduot kartu su klase. Veiksmingos būna, kai jie rankasi patys kas jiems patinka. Mėgstamiausios, futbolas, tinklinis pastebėjau, kad jie tada gali save parodyti ir pakankamai išsikrauti, nes tos veiklos reikalauja judėti.
7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai. <ul style="list-style-type: none"> • Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? <ul style="list-style-type: none"> • Kokie metodai tinkamiausi? 	Taip Grupinis ir individualusis. Grupinis tik tada jei atitinka ir patinka veikla. I individualusis tinka kadangi galima su

	<i>vaikų artimiau pabendrauti.</i>
8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Mokosi bendrauti, fiziškai stiprėja, emociškai išsikrauna, darosi ramesni.</i>
9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?	<i>Individualūs pokalbiai su mokiniais. Netaikau nuobaudų, pagyrimai už gerai atliktą darbą.</i>
10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?	<i>Jokių nuobaudų netaikau. Teigiamas požiūris į mokinį, kalbuosi individualiai.</i>
11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?	<i>Svarbiausia teigiamas požiūris į mokinį.</i>

Kūno kultūros mokytojų apklausos (interviu) duomenys

3 protokolai

Interviu klausimai	Kūno kultūros mokytojų atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokių klasių kūno kultūros mokytojas Jūs esate?	5 - 8 klasių
Koks jūsų amžius?	52 metai
Koks jūsų pedagoginio darbo stažas?	28 metai
Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai	
1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?	Taip
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?	Neprognozuojamas, reikalaujantis dėmesio.
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?	Gali atsigulti viduryje sporto salės pamokos metu. Ignoruoja užduotis. Daro tai kas šauna į galvą, juokiasi, tamposi, verkia. Pavargę gali pratrūkti, agresija; arba kai nepavyksta gerai atlikti užduotis.
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.	Destabilizacija jaukai klasės darbą. Kelių pavojų sau ir aplinkiniams.
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?	Taip reikia, nes dažniausiai daro ne tai, ne tada, ne taip kaip užduotą.
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti? <ul style="list-style-type: none"> • Ar jos veiksmingos šiems mokiniams? • Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	Visas kaip ir visiems. Ne, jei nenori žaisti, dirbti grupėje. Individualus, savarankiškas darbas, jiems greitai nusibosta. Jie pastoviai reikalauja dėmesio ir vertinimo. Kiti šalinasi į kamputį ir likti nematomi.
7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai. <ul style="list-style-type: none"> • Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? • Kokie metodai tinkamiausi? 	Taip kartais. Individualus. Jie puikiai atlieka užduotis, kai skiri jiems visą dėmesį.
8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų	Motyvuoja tolimesnei veiklai, įtraukiami per fizinę veiklą į grupes, komandas, moko

sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>savarankiškumo.</i>
9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?	<i>Pagyrimas. Geras pažymys.</i>
10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?	<i>Duodu pastabų, liepiu pasėdėti ramiai, pažadu skirti jam dėmesio kai tik galėsiu. Klausiu kodėl taip elgiasi.</i>
11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?	<i>Jiems reikia individualaus priėjimo, mokytojo pagalbininko, nes kai dirbama su klase, su kitais mokiniais, jie vaikšto iš paskos ir tampo už rankovės, jie negali ir nemoka būti vieni ir nepastebėti. Jiems reikia dėmesio darant kitaip nei kiti, išdykaujant, lekiant, bėgant. Vėliau jei ilsisi pasislėpę, šalinasi mokytojo. Pailsėję vėl akimirksniu pasielgia destruktiviai: spiria, pastumia, meta kamuolį į draugą, sutrukdo šokinėti, daryti pratimus, ignoruoja žaidimų taisykles, rėkia.</i>

Kūno kultūros mokytojų apklausos (interviu) duomenys

4 protokolas

Interviu klausimai	Kūno kultūros mokytojų atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokių klasių kūno kultūros mokytojas Jūs esate?	5 - 8 klasių
Koks jūsų amžius?	50 metai
Koks jūsų pedagoginio darbo stažas?	28 metai
Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai	
1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?	Taip.
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?	Agresyvumas, hiperaktyvumas, reikalaujantys dėmesio.
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?	Kartais elgiasi agresyviai su klasės draugais, pastumia, rėkia. Dirba tada kai nori.
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.	Sukelia pamokos metu konfliktines situacijas, nesiklauso, neatlieka skirtų užduočių, nesukaupia dėmesio, išblaško pamokos darbą.
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?	Kartais tenka, dažniausiai neatlieka užduočių, kurios būna skiriamos.
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti? <ul style="list-style-type: none"> • Ar jos veiksmingos šiems mokiniams? • Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	Neišskiriu iš klasės draugų ir skiriu tas pačias kaip ir visai klasei, tik kontroliuoju elgesį. Kartais veiksmingos kartais ne. Priklausomai nuo to kokios nuotaikos ateina vaikas r ko jis pats nori, bet kas jiems netinka. Labiausiai krepšinis, nes gali dirbti vienas. Kai kada judrieji žaidimai, jei būna noras dirbti su visa klase.
7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai. <ul style="list-style-type: none"> • Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? • Kokie metodai tinkamiausi? 	Kartais Visgi individualus aišku tinka ir grupinis ugdo bevdarvimą su visa klase. Bet kai su vaiku yra dirbama individualiai ir skiri

	<i>dėmesį tik jam jiems tai patinka tuomet ir stengiasi ir ilgiau sukaukia dėmesį ties ta užduotim.</i>
8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Valdyti savo emocijas, išreikšti save pamokoje, nes daugiau erdvės ir mėgstamos veiklos. Savarankiškumo lavinimas, nes daugelį užduočių atlieka patys. Ir žinoma darbas grupėje.</i>
9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?	<i>Aišku pagrindiniai tai pagyrimas, teigiamas įvertinimas, bet jiems labiausiai reikia dėmesio pamokos metu.</i>
10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?	<i>Stengiuosi nusivesti nuo klasės draugų ir pasiklabėti, nes kažkokių nuobaudų skirimas tik pablogintu situacija, nes jau jie vaikai su charakteriu.</i>
11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?	<i>Bet kokiū atveju reikia atsižvelgti į tai ko pats mokinys nori, nes per prievartą jis nieko nedarys. Stengiuosi kiek įmanoma leisti užsiimti jiems patinkančia veikla.</i>

Kūno kultūros mokytojų apklausos (interviu) duomenys

5 protokololas

Interviu klausimai	Kūno kultūros mokytojų atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokių klasių kūno kultūros mokytojas Jūs esate?	<i>5 - 10 klasių</i>
Koks jūsų amžius?	<i>45 metai</i>
Koks jūsų pedagoginio darbo stažas?	<i>22 metai</i>
Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių fizinio aktyvumo ugdymo ypatumai	
1. Ar teko kūno kultūros pamokose ugdyti mokinius, turinčius elgesio ir emocijų sutrikimų?	<i>Taip tenka.</i>
2. Koks elgesys būdingas šiems mokiniams?	<i>Nepastovumas, agresyvumas, kartais neprognozuojamas elgesys.</i>
3. Charakterizuokite elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių mokinių elgseną kūno kultūros pamokose?	<i>Elgiasi kaip tik nori, laksto stumdosi, daužosi. Blaško pamokos darbą, nesiklauso nurodymų, jei nori dirba, jei nenori nedirba.</i>
4. Su kokiomis problemomis susiduriate ugdydami elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius mokinius kūno kultūros pamokos metu? Išskirkite pagrindines.	<i>Nedėmesingumas, nesiklauso nurodymų, blaškosi, nespėja atlikti skirtų užduočių ir tada prasideda pykčio priepuoliai. Kelia konfliktus tarp bendraklasių taip kenkdami sau ir kitiems mokiniams.</i>
5. Ar reikia / Ar tenka individualizuoti kūno kultūros pamokos užduotis elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?	<i>Būna atveju, kad tikrai tenka, bet kartais.</i>
6. Kokias fizinio aktyvumo rūšis/formas naudojate pamokos metu elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams ugdyti? <ul style="list-style-type: none"> • Ar jos veiksmingos šiems mokiniams? • Kokios fizinio aktyvumo rūšys/formos labiausiai patinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	<i>Kažkokių individualių planų aš neruošiu mokosi kaip ir visi kiti ir atlieka tas pačias užduotis. Veiksmingos būna tada kada jie patys to nori. Bet stengiuosi keisti turinį jei matau, kad nesiseka. Mėgsta ir žaidimus ir krepšinį ir futbolą labai įvairiai ir su visa klase dalyvauja pamokos metu. Bet šiems mokiniams kiek teko pastebėti dar daug kas priklauso ir nuo nuotaikos ar uo kitų priežasčių.</i>
7. Kūno kultūros pamokose užduotims atlikti taikomi (frontalusis, grupinis ir individualusis) metodai. <ul style="list-style-type: none"> • Ar šie metodai tinka elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams? 	<i>Nevisada.</i>

<ul style="list-style-type: none"> • Kokie metodai tinkamiausi? 	<i>Na ka galiu pasakyti iš savo patirties tinka ir grupinis ir individualus. Bet dažniausiai daugusia naudos duoda individualus, tada vaikui atiduodu visą dėmesį, pagyriu paskatinu. Bet būna momentu, kad gražiai dirba ir su visa klase.</i>
8. Jūsų nuomone, kokią naudą teikia fizinio aktyvumo ugdymas elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Pirmiausia moko savarankiškumo, fiziškai stiprėja, emociškai gali išsikrauti pamokos metu lankstydamas ar žaisdamas, bei darbas komandoje.</i>
9. Kokius skatinimo būdus taikote elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems mokiniams pamokos metu?	<i>Pagyriu, stengiuos, kad ir visa klase girdėtų. Ir žinoma teigiamais pažymiais</i>
10. Kokių priemonių imatės pamokos metu, jei mokinys būna neklusnus, nesilaiko nurodymų?	<i>Netaikau nei nuobaudų nieko, nes tik blogiau būtų, nebesusikalbėčiau su vaiku. Individualiai bandau kalbėtis kas ir kaip.</i>
11. Tam, kad į pamokos veiklą įsitrauktų elgesio ir emocijų sutrikimų turintys mokiniai, Jūsų nuomone, reiktų?	<i>Sunku pasakyti, daug kas priklauso nuo pačio vaiko ir žinoma mokytojo. Manau reikia tinkamai parengti užduotis, svarbu teigiama atmosfera pamokos metu, kuri kažkiek skatins įsitraukti į pamokos veiklą.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

1 protokolą

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	14 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	Taip. Vaikų yra draugų, mokytis.
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	Matematika, mėgstu skaičiuoti.
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	Taip imtynės
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	Aš sportavau kažkokiam, prie geltonų vartų, nu kur sporto salė.
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	Taip.
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	Energingai.
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	Trošku, noriu atsigerti.
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	Man atrodo, kad atsilenkimus gal.
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu?	Kamuoliu, pritupimus.
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	Ne.
11. Ar lankai koki sporto būrelį? Nurodyk kokį	Krepšinių lankiau aną kartą.
12. Kaip tu sutari su mokytoju pamokos metu?	Jo gerai.
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	Padedą, jeigu atsilenkimus nemoku, turi palaikyti, ateina padeda.
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	Man atrodo, teigiamą gal.

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

2 protokoląs

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	11 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Nu patinka su draugais pabūt.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Nu gamta, lietuvių kitą.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Labai.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Čia stadione.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Lankau.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	<i>Linksma, tiesiog patinka.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	<i>Norisi pailsėti ir daugiau, taip ką nors nuveikti.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Krepšinis, nežinau.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Futbolas, dar su draugais kitą kartą pamėtom iš baudinių į krepšinį.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	<i>Ne.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Dar ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Nu gerai.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Taip paaiškina, kaip daryti parodo.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Kad busi aktyvus ir gal tapsi pavyzdžiui futbolinku ar dar kas nors.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

3 protokololas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Koks tavo amžius?	<i>11 metų.</i>
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Ja, čia geri mokytojai.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Kūno kultūra, lietuviu, matematika.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Taip, nes krepšinį žaidžiam.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Lauke.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Taip, man patinka.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	<i>Nežinau įdomiai, smagu.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	<i>Biški pavargęs, bet nieko tokio.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Prisitraukimus gal daryti, nežinau.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Krepšinį žaisti, kvadratą, bėgti ratus su kamuoliais ten žaisti.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	<i>Nelabai, bet leidžia mokytoja pailsėti.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Dabar ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Gerai.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Nu žiūrint kokias, kai prisitraukimus reikėjo daryti tai padėjo biški.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Nu ką geriau būtų, kad stiprus būtum.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

4 protokolą

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	13 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	Taip, beabejo visko išmoksti.
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	Kūno kultūra, piešti.
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	Taip.
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	Mokykloje.
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	Taip.
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	Sveikas.
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	Žvalusnis, stipresnis.
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	Kaip ir nieko.
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	Krepšinis, kvadratas.
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	Ne.
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	Ne.
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	Su visais gerai sutariu.
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	Ne pats atlieku.
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	Geresnė savijauta, žvalumas.

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

5 protokolas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	16 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	Nelabai, nu nežinau.
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	Muzika, kūno kultūra.
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	Taip.
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	Sporto salėje mokykloje arba ten yra salė, netoli mokyklos.
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	Taip.
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	Ką aš žinau kartais pavargęs.
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	Gerai.
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	Kaip čia pasakius, gal prisitraukimai.
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	Nu dažniausiai tai futbolas.
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	Nelabai.
11. Ar lankai koki sporto būrelį? Nurodyk kokį	Lankau, štangine(treniruoklius).
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	Gerai.
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	Padedą.
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	Nu nežinau. Sportiškas būni, lėčiau pavargsti, ką aš žinau gal gyvenime praverčia.

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

6 protokoląs

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	15 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Nu nevisada</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Kūno kultūra.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Taip.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Savo kaime.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Nu jo.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	<i>Gerai.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	<i>Irgi Gerai.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Kad viskas normalei.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Prisitraukimai, atsilenkimas, futbolas.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	<i>Nu per visą pamoką biški pavargstu.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Gerai.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Kartais pats paprašau.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Nu nežinau. Nu raumenys dirba. Nu nežinau daugiau. Gal geriau ką išmoksti.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

7 protokololas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	15 metų
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	Kartais.
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	Dailė, lietuvių, geografija
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	Taip.
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	Salėje, mokykloje, namie.
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	Taip
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	Nežinau kaip čia jaustis, kartais būna, kad nenoriu sportuoti.
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	Gerai
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	Šokinėti per suoliuką jaučiu arba atsispaudimus daryti.
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	Ratus bėgti, atsilenkimus daryti, krepšinį žaisti.
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	Ne
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	Nėra laiko.
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	Gerai.
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	Kartais.
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	Nežinau, svoris krenta, geriau jaučiuos, išnaudoju daugiau energijos, žvalesnė palieku.

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

8 protokolą

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	13 metų.
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	Nu patinka.
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	Kūno kultūra, darbai, istorija ir anglų.
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	Ja patinka.
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	Salėje, su draugais lauke žaidžiam, sportuojam.
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	Taip lankau.
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	Gerai.
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	Biškuti dušna, prakaitas.
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	Nežinau kas sunkiausia, prisitraukimai sunkiausia.
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	Krepšinį žaisti, mėtyti kamuolį.
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	Ne.
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	Lankiau bet nebelankau.
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	Gerai.
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	Taip.
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	Sveikatai gerai viskas yra.

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

9 protokolas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	<i>11 metų.</i>
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Ja.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Kunce (Kūno kultūra), matematika, technologijos.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Nelabai, bet kartais pasportuoju.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Mes dabar sportuojam kūno kultūros didžiojoje salėje.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Dabar pradėjau lankyti.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	<i>Biški pavargęs</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	<i>Pavargęs</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Nu šiaip bėgti sunku ir viskas.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Nu šiaip kvadratą kartais palošiam kartais jei užsimanom krepšinį ir šiaip taip ką nors.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	<i>Nu šiaip greitai.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Nu dabar nebe, bet lankiau krepšinį.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Nu gerai šiaip.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Nu nereikia padėt aš pats atlieku.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Net neįsivaizduoju, nu šiaip biški stiprėju, ir tai galiu ilgiau biški pabėgti ir tai ne visada.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

10 protokolas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	<i>13 metų.</i>
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Ne. Ką aš žinau, anksti keltis.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Nežinau.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Taip futbolą.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Sporto salėje, kartais lauke.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Taip.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas?	<i>Normalei.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs?	<i>Pavargęs.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Nežinau, lengvoji atletika.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Varytis kamuolį mėtyti į krepšinį.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas?	<i>Ne, žiūrint kokių tempu dirbu.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Gerai.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Taip.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Ištvėringumą.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

11 protokolas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	<i>14 metų.</i>
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Taip, smagu su draugais susitikti.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Manyčiau, kad dailė.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Patinka.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Mokykloje, salėje.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Lankau kartais, kad mokytoja nepyktu.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas/a?	<i>Gerai.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs/usi?	<i>Biški ką aš žinau taip normaliai.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Daryti atsilenkimus, prisitraukimus.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Estafetės.</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas/a?	<i>Ne.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Normaliai šiaip.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Taip.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Nu kad sveikata, kad pačiam būtų geriau, kad figūra būtų gera.</i>

Elgesio ir emocijų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

12 protokolas

Interviu klausimai	Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių mokinių atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks tavo amžius?	<i>15 metų.</i>
1. Ar tau patinka mokykloje? Kodėl?	<i>Taip, klasiokai draugiški, kai kurie.</i>
2. Koks dalykas tau labiausiai patinka?	<i>Muzika, kūno kultūra.</i>
3. Ar tau patinka sportuoti? Kodėl?	<i>Ja. Nežinau, nesunki pamoka.</i>
4. Kur tu dažniausiai sportuoji?	<i>Mokykloje, salėje.</i>
5. Ar lankai kūno kultūros pamokas?	<i>Taip lankau.</i>
6. Kaip tu jautiesi sportuodamas/a?	<i>Gerai jaučiuosi, energinga.</i>
7. Kaip tu jautiesi pasportavęs/usi?	<i>Pavargus būnu.</i>
8. Kas tau sunkiausia sportuojant?	<i>Prisitraukimai, kai reikia daryti.</i>
9. Kokios užduotys tau patinka kūno kultūros pamokos metu? Sporto šaka?	<i>Bėgimas, akrobatika, daugiau kaip ir nėra</i>
10. Ar greitai pavargsti sportuodamas/a?	<i>Ne.</i>
11. Ar lankai kokį sporto būrelį? Nurodyk kokį	<i>Ne.</i>
12. Kaip tu sutari su kūno kultūros mokytoju pamokos metu?	<i>Gerai sutariu.</i>
13. Ar mokytojas tau padeda pamokos metu, jei tau nesiseka atlikti užduotis?	<i>Taip. Visada padeda nereikia prašyti pačiai pagalbos.</i>
14. Tavo nuomone, kokia nauda teikia fizinis aktyvumas?	<i>Teikia ištvėrmę, svoris krenta, daugiau kaip ir nieko.</i>